

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA HOSPODÁRSKEJ INFORMATIKY

Evidenčné číslo: 103005/I/2018/36100138882722546

ANALÝZA NEZAMESTNANOSTI MLADÝCH NA
SLOVENSKU

Diplomová práca

2018

Bc. Zuzana Beňová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA HOSPODÁRSKEJ INFORMATIKY

ANALÝZA NEZAMESTNANOSTI MLADÝCH NA
SLOVENSKU

Diplomová práca

Študijný program:

Štatistické metódy v ekonómii

Študijný odbor:

Kvantitatívne metódy v ekonómii

Školiace pracovisko:

Katedra štatistiky

Vedúci záverečnej práce:

doc. Ing. Eva Sodomová, PhD.

Bratislava 2018

Bc. Zuzana Beňová

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne, a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....

(podpis študenta)

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa hcela pod'akovať za odborné rady a pomoc pri vypracovaní práce doc. Ing. Eve Sodomovej, PhD., Ing. Kataríne Karasovej, PhD., Ing. Ľubici Hurbánkovej, PhD. a Ing. Jánovi Bolgáčovi.

Abstrakt

BENŇOVÁ, Zuzana: *Analýza nezamestnanosti mladých na Slovensku*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta hospodárskej informatiky; Katedra štatistiky. – Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Eva Sodomová, PhD. Bratislava: FHI, 2018, 73 s.

Cieľom diplomovej práce je analyzovať štruktúru nezamestnanosti mladých ľudí na Slovensku. Nezamestnanosť absolventov stredných škôl je problémom nielen psychologickým a sociálnym, ale aj ekonomickým. Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Obsahuje 14 tabuliek a 23 grafov. *Prvá kapitola* je venovaná všeobecnej charakteristike nezamestnanosti, ktorej znižovanie je základným cieľom politiky krajín. V prvej kapitole sme sa zaoberali absolventskou nezamestnanosťou a nástrojmi aktívnej politiky trhu práce v Slovenskej republike a v EÚ, pri odstraňovaní tohto problému. V *druhej kapitole* sme definovali hlavný cieľ diplomovej práce, ktorý sme rozpracovali na čiastkové ciele. V *tretej kapitole* sme popísali metódy, ktorými sme získavali údaje potrebné na analýzu, metódy výpočtu jednotlivých ukazovateľov a tiež sme priblížili spôsoby prezentácie získaných výsledkov práce. *Posledná kapitola* sa zaoberá podrobnou analýzou nezamestnanosti stredoškolských absolventov, ktorej výsledkom je zhodnotenie vývoja štruktúry absolventskej nezamestnanosti v Slovenskej republike, analýza počtu voľných pracovných miest vhodných pre absolventov a posúdenie úspešnosti aktívnych opatrení trhu práce zameraných na nezamestnanosť mladých ľudí.

Kľúčové slová:

nezamestnanosť, absolvent, voľné pracovné miesta, aktívne opatrenia

Abstract

BEŇOVÁ, Zuzana: *Analysis of youth unemployment in Slovakia*. University of Economics in Bratislava. Faculty of Economics Informatics; Department of statistics. Tutor: doc. Ing. Eva Sodomová, PhD. – Bratislava: FHI, 2018, pages 73.

The aim of this diploma thesis is to analyze the structure of youth unemployment in Slovakia. Unemployment among graduates of secondary schools is a problem not only psychological or social problem, it is also problem of economics. The thesis is divided into four chapters. It contains 14 tables and 23 graphs. *The first chapter* is devoted to the general characteristics of unemployment, which is the target of reduction in most countries. In the first chapter, we also approached graduate unemployment and active labor market policy instruments in the Slovak Republic and the EU, related to this problem. *In the second chapter* we defined the main goal of the thesis and then we divided it into separate partial goals. *In the third chapter* we described the methods used to get the data necessary for the analysis, the methods of calculating the individual indicators and we have also defined the ways of presenting the obtained results of the work. *The last chapter* deals with a detailed analysis of the unemployment of secondary school graduates, which results in evaluation of the development of the structure of graduate unemployment in the Slovak Republic, analysis of the number of job opportunities suitable for graduates and assessment of the success of active labor market policies focused on the unemployment of young people.

Kľúčové slová:

unemployment, graduate, young, active labour market policy

OBSAH

Úvod	11
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	13
1.1 Nezamestnanosť ako sociálny, psychologický a ekonomický problém	13
1.1.1 Vymedzenie nezamestnanosti a jej meranie	14
1.1.2 Vplyv nezamestnanosti na jednotlivca	17
1.1.3 Vplyv nezamestnanosti na ekonomiku	18
1.2 Nezamestnanosť absolventov	19
1.2.1 Charakteristika absolventa uchádzača o zamestnanie	19
1.2.2 Absolventi ako riziková skupina nezamestnaných	22
1.2.3 Príčiny absolventskej nezamestnanosti	23
1.3 Politika trhu práce pri riešení nezamestnanosti mladých ľudí	24
1.3.1 Politika trhu práce v SR.....	24
1.3.2 Politika trhu práce v EÚ	26
2 Cieľ práce.....	30
3 Metodika práce a metódy skúmania	31
3.1 Zdroje údajov	31
3.2 Základné ukazovatele nezamestnanosti.....	32
3.3 Analýza štruktúry nezamestnanosti.....	34
3.4 Elementárne charakteristiky časového radu	37
3.5 Prezentácia a interpretácia výsledkov	39
4 Výsledky práce a diskusia	40
4.1 Absolventska nezamestnanosť ako súčasť celkovej nezamestnanosti	40
4.2 Analýza vývoja nezamestnanosti absolventov stredných škôl v SR.....	43
4.3 Analýza vývoja nezamestnanosti absolventov stredných škôl podľa krajov	49
4.4 Analýza nezamestnanosti absolventov podľa dosiahnutého vzdelania.....	55
4.5 Vývoj stavu počtu voľných pracovných miest vhodných pre absolventov.....	62
4.6 Aktívne opatrenia trhu práce a ich vplyv na vývoj nezamestnanosti absolventov.....	65
Záver	68
Zoznam použitej literatúry	70
Zoznam príloh	73

Zoznam skratiek

AMN – absolventská miera nezamestnanosti

AP – absolventská prax

ČR – časový rad

MN – miera nezamestnanosti

OU – odborné učilište

RDN – rozsah dlhodobej nezamestnanosti

RDNA – rozsah dlhodobej nezamestnanosti absolventov

SOŠ – stredná odborná škola

SŠ – stredná škola

UoZ – uchádzač o zamestnanie

VPM – voľné pracovné miesto

Zoznam tabuliek

Tabuľka č. 1: Klasifikácia vzdelania do roku 2013

Tabuľka č. 2: Klasifikácia vzdelania od roku 2013

Tabuľka č. 3: Podiel UoZ - absolventov SŠ na celkovom počte UoZ v rokoch 2008 - 2016

Tabuľka č. 4: Výpočet základných charakteristík ČR absolventov UoZ v rokoch 2008 - 2016

Tabuľka č. 5: Výpočet základných charakteristík ČR absolventov UoZ evidovaných > 12 mesiacov v rokoch 2008 - 2016

Tabuľka č. 6: Príspevková metóda - UoZ absolventi SŠ podľa krajov

Tabuľka č. 7: Výpočet mier podobnosti štruktúr absolventov UoZ podľa krajov

Tabuľka č. 8: Príspevková metóda - UoZ absolventi SŠ evidovaní > 12 mesiacov podľa krajov

Tabuľka č. 9: Výpočet mier podobnosti štruktúr absolventov UoZ evidovaných > 12 mesiacov podľa krajov

Tabuľka č. 10: Príspevková metóda - UoZ absolventi SŠ podľa stupňov vzdelania

Tabuľka č. 11: Výpočet mier podobnosti štruktúr absolventov UoZ podľa stupňov vzdelania

Tabuľka č. 12: Príspevková metóda - UoZ absolventi SŠ evidovaní > 12 mesiacov podľa stupňov vzdelania

Tabuľka č. 13: Výpočet mier podobnosti štruktúr absolventov UoZ evidovaných > 12 mesiacov podľa stupňov vzdelania

Tabuľka č. 14: Počet absolventov UoZ a počet VPM vhodných pre absolventov v roku 2016

Zoznam grafov

Graf č. 1: Rovnováha na trhu práce

Graf č. 2: Miera nezamestnanosti mladých ľudí od 15 do 24 v EÚ v roku 2016

Graf č. 3: Vývoj počtu uchádzačov o zamestnanie v rokoch 2008 - 2016

Graf č. 4: Vývoj rozsahu dlhodobej nezamestnanosti v SR v rokoch 2008 - 2016

Graf č. 5: Vývoj miery nezamestnanosti v SR v rokoch 2008 - 2016

Graf č. 6: Vývoj počtu absolventov SŠ a absolventov UoZ v SR v rokoch 2008 - 2016

Graf č. 7: Vývoj počtu UoZ absolventov SŠ a dlhodobo evidovaných absolventov SŠ v rokoch 2008 - 2016

Graf č. 8: Vývoj absolventskej miery nezamestnanosti v rokoch 2008 - 2016

Graf č. 9: Vývoj rozsahu dlhodobej nezamestnanosti absolventov v rokoch 2008 - 2016

Graf č. 10: Vývoj počtu absolventov SŠ uchádzačov o zamestnanie podľa krajov v rokoch 2008 - 2016

Graf č. 11: Vývoj AMN podľa jednotlivých krajov v rokoch 2008-2016

Graf č. 12: Vývoj počtu absolventov SŠ UoZ evidovaných > 12 mesiacov podľa krajov v rokoch 2008 - 2016

Graf č. 13: Vývoj rozsahu dlhodobej nezamestnanosti podľa jednotlivých krajov v rokoch 2008-2016

Graf č. 14: Vývoj počtu absolventov SŠ UoZ podľa stupňov vzdelania v rokoch 2008 - 2013

Graf č. 15: Vývoj počtu absolventov SŠ UoZ podľa stupňov vzdelania v rokoch 2014 - 2016

Graf č. 16: Vývoj počtu absolventov SŠ UoZ evidovaných > 12 mesiacov podľa stupňov vzdelania v rokoch 2014 - 2016

Graf č. 17: Absolventská miera nezamestnanosti podľa stupňov vzdelania v roku 2016

Graf č. 18: Rozsah dlhodobej nezamestnanosti podľa stupňov vzdelania v roku 2016

Graf č. 19: Vývoj počtu voľných VMP v rokoch 2009 - 2016

Graf č. 20: Vývoj počtu voľných VMP podľa krajov v rokoch 2009 - 2016

Graf č. 21: Štruktúra počtu VPM podľa krajov v roku 2016

Graf č. 22: Vývoj počtu UoZ na absolventskej praxi v rokoch 2008 - 2016

Graf č. 23: Vývoj podielu UoZ umiestnených na trhu práce po skončení AP v rokoch 2008 - 2016

Úvod

Nezamestnanosť ako sociálno-ekonomický fenomén dnešnej doby sa v nezanedbateľnej miere týka aj mladých ľudí. Táto skupina obyvateľstva sa vyznačuje obzvlášť sťaženým priebehom tranzície na trh práce. Po ukončení školského vzdelania čelia mladí absolventi niekoľkým dôležitým životným zmenám, ktorých nezvládnutie môže viesť k dlhodobému negatívnemu ovplyvneniu ich pracovného a spoločenského zaradenia. Zvládnutie týchto zmien je podmienené dostatočnou prípravou pre integráciu na trh práce už počas školského vzdelávania.

Presun na trh práce je proces, ktorý nemá vo všetkých prípadoch pozitívny výsledok. Každoročne sa po ukončení školskej dochádzky ocitne množstvo absolventov v zložitej situácii, ktorá im neumožňuje nájsť si prácu. Vznik tejto situácie je následkom niekoľkých problémov, ktoré musia mladí ľudia pri integrácii na trh práce prekonať. Prvým z nich je nedostatok odborných vedomostí, skúseností a kvalifikácie, ktorý im neumožňuje stať sa plnohodnotnou konkurenciou pracovnej sily, ktorá už týmito prednosťami disponuje. Absolventi sa preto stávajú pre zamestnávateľov menej atraktívnymi a dávajú pred nimi prednosť skúsenej pracovnej sile. Ďalším dôvodom je nesúlad, ktorý vzniká medzi požiadavkami zamestnávateľov a nadobudnutými zručnosťami absolventov. Výber vhodnej školy, ktorej absolventi sú na trhu žiadaní, je dôležitým faktorom pre uľahčenie vstupu na pracovný trh. Posledným dôvodom je pôsobenie vonkajších faktorov, na ktoré citlivejšie reaguje práve táto skupina obyvateľstva. Tieto faktory zahŕňajú výkyvy ekonomiky, hospodárske krízy a tiež zmeny situácie na trhu práce. V týchto podmienkach zamestnávatelia v záujme ochrany svojich podnikov pred možnými dopadmi spomínaných negatívnych vplyvov, dávajú prednosť skúseným a spoľahlivým pracovníkom.

Závažnejšou formou nezamestnanosti absolventov je dlhodobá nezamestnanosť, ktorá vzniká predlžovaním procesu zaradenia mladého človeka na trh práce na obdobie, ktoré je dlhšie ako jeden rok. Dlhodobá nezamestnanosť je problémom, ktorý najmä u mladých ľudí, ktorí nikdy neboli zamestnaní, spôsobuje nadmernú psychickú záťaž. Takáto negatívna skúsenosť v mladom veku ovplyvňuje nielen schopnosť zaradiť sa na trh práce, ale spôsobuje aj celý rad ďalších problémov, ktorým musí mladý nezamestnaný čeliť. Ide najmä o pocity zlyhania, neschopnosť osamostatnenia sa a nemožnosť zaradenia sa do spoločenského systému.

Nezamestnanosť však neovplyvňuje len jednotlivcov, rozsah tohto javu determinuje aj budúci vývoj v krajine.

Všetky krajiny Európskej únie sú nútené čeliť tomuto problému a adekvátne pristupovať k jeho riešeniu. Štát zasahuje do situácie na trhu práce svojou aktívnou a pasívnou politikou týkajúcou sa tejto oblasti. Na nezamestnanosť mládeže sú zacielené vybrané opatrenia politiky trhu práce, ktorých cieľom je uľahčenie zložitého procesu integrácie na trh práce. Dlhodobým cieľom krajín je dať mladým záruku, ktorá zabezpečí, aby po ukončení vzdelania mali k dispozícii adekvátnu ponuku zamestnania. Mladí ľudia sú budúcnosťou ekonomiky a preto by ich podpora a neustále zlepšovanie ich postavenia na trhu práce mali byť pre krajiny prioritou.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

Nezamestnanosť je prirodzenou súčasťou každej trhovej ekonomiky, ktorá nie je ničím výnimočným ani v rýchlo rozvíjajúcich sa krajinách. Charakter, príčiny a problémy súvisiace s nezamestnanosťou boli podnetom pre otázky a polemiky počas celého vývinu modernej ekonómie. Dnes považujeme nezamestnanosť za jeden z najväčších sociálnych a ekonomických problémov. Pre dlhodobé udržanie optimálnej výkonnosti ekonomiky je potrebné sledovať, okrem ostatných ekonomických veličín, aj nezamestnanosť a snažiť sa o jej reguláciu.

Pri skúmaní celkového vývoja nezamestnanosti je nutné zamerať sa na nezamestnanosť mladých ľudí. Mladí ľudia sú budúcnosťou krajiny a preto je dôležité, aby neboli postihnutí nezamestnanosťou hneď po ukončení štúdia. Nezamestnanosť u nich môže vyvolať pocit zlyhania, pochybovania o vlastných schopnostiach a v neposlednom rade aj zanechať sociálno-psychologické následky. Jednoduchý presun zo školy na trh práce má v živote mladého človeka významnú úlohu a má vplyv na jeho budúcnosť. Pre správny vývoj a budúce smerovanie krajiny je nevyhnutné prihliadať na tento problém a venovať mu veľkú pozornosť.

Znižovanie nezamestnanosti mladých ľudí štát riadi prostredníctvom aktívnej politiky trhu práce, ktorá pomáha mladým ľuďom pri začleňovaní sa na trh práce rôznymi formami. Politiku trhu práce v oblasti nezamestnanosti mládeže je potrebné považovať za prioritu, skúmať jej výsledky a neustále ju zlepšovať.

1.1 Nezamestnanosť ako sociálny, psychologický a ekonomický problém

Nezamestnanosť je nutné chápať ako komplexný problém, na ktorý sa dá pozerieť z viacerých uhlov pohľadu. Z ekonomického pohľadu je práca primárnym výrobným faktorom, prostredníctvom ktorého sú produkované nové statky a služby. Výskytom nezamestnanosti sa množstvo tohto výrobného faktora znižuje, čo vedie k nepriaznivým dôsledkom na trhu práce. Z iného pohľadu *môžeme prácu považovať za súčasť základných ľudských práv a slobôd*.¹ Jej zaradenie medzi tieto práva je opodstatnené, pretože pre jednotlivca je práca jedným

¹ Všeobecná deklarácia ľudských práv a slobôd, ktorá bola schválená Valným zhromaždením OSN dňa 10. decembra 1948, článok 23

z najdôležitejších nástrojov, potrebných na dosiahnutie spokojného života prostredníctvom zdravej socializácie, realizácie a taktiež materiálneho zabezpečenia.

1.1.1 Vymedzenie nezamestnanosti a jej meranie

V literatúre sa stretávame s veľkým množstvom definícií, ktoré opisujú nezamestnanosť. Najjednoduchšie môžeme nezamestnanosť charakterizovať ako *stav, v ktorom si človek schopný pracovať, aktívne hľadá prácu, ale nie je schopný ju nájsť*.²

Pojem nezamestnanosť môžeme definovať ako jeden zo stavov, ktorý môže nadobudnúť osoba na trhu práce. Produktívne obyvateľstvo môžeme rozdeliť do troch skupín, ktoré spolu úzko súvisia a navzájom sa vylučujú:

- zamestnaných,
- nezamestnaných,
- ekonomicky neaktívnych.

Definovanie *nezamestnanosti* si vyžaduje rozlišovanie dvoch prístupov k vymedzeniu nezamestnanosti. Medzinárodná organizácia práce definuje nezamestnaného ako osobu, ktorá súčasne spĺňa tieto podmienky:

- „*Nepracoval za peňažnú ani naturálnu odmenu počas referenčného obdobia*,³
- *aktívne si hľadá zamestnanie, akýmkoľvek spôsobom (úrad práce, inzercia, agentúra, hľadanie u známych a i.),*
- *je schopný nastúpiť do vhodného zamestnania počas referenčného obdobia*⁴, *pričom vhodnosť práce sa posudzuje najmä z hľadiska dosiahnutého vzdelania a kvalifikácie.*“⁵

² BUCHTOVÁ, B. - ŠMAJS, J. - BOLELOUCKÝ, Z. 2013. Nezaměstnanost. 2., prepracované a aktualizované vydání. Praha : Grada Publishing, 2013, s. 103. ISBN 978-80-247-4282-3.

³ referenčným obdobím je uplynulý týždeň

⁴ referenčné obdobie v tomto prípade predstavuje obdobie dvoch po sebe nasledujúcich týždňov

⁵ LUBYOVÁ, M. - SODOMOVÁ, E. 2016. Sociálna štatistika. Bratislava: Ekonóm, 2016, s. 58. ISBN 978-80-225-4354-5.

Údaje o nezamestnaných v súlade s definíciou podľa MOP sa v podmienkach Slovenskej republiky získavajú prostredníctvom *výberového zisťovania o pracovných silách (VZPS)*. Prehľad o počte nezamestnaných je teda v tomto prípade štatistickým odhadom vytvoreným na základe reprezentatívneho prieskumu vybraných domácností. Takto získané údaje o počte nezamestnaných používa pri meraní nezamestnanosti Štatistický úrad Slovenskej republiky a taktiež Eurostat. Druhým spôsobom vymedzenia stavu nezamestnanosti je tzv. *evidovaná nezamestnanosť, podľa ktorej sa za nezamestnanú považuje osoba, ktorá je evidovaná na úrade práce*. V našej krajine spravuje evidenciu nezamestnaných Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR) a miestne príslušné orgány. Tieto údaje využíva pri meraní nezamestnanosti Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.

Meranie nezamestnanosti sa teda vo veľkej miere odvíja od výberu koncepcie, ktorou je možné vymedziť nezamestnaných. Keďže metodika výpočtu je odlišná, môžeme vo výsledkoch postrehnúť výrazné rozdiely. Ako príklad môžeme uviesť údaje z roku 2016, kedy bolo podľa VZPS evidovaných 266 000 nezamestnaných, kým podľa evidencie ÚPSVaR bol počet nezamestnaných stanovený na 276 131⁶. Tieto dva prakticky rovnaké ukazovatele sa vo výsledku môžu veľmi odlišovať.

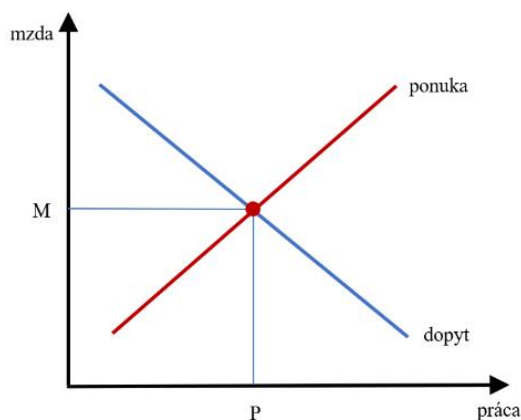
Z makroekonomického hľadiska môžeme nezamestnanosť charakterizovať ako dôsledok zlyhania mechanizmu trhu práce, na ktorom sa stretáva ponuka práce s dopytom po práci. Ponuku práce vytvára ekonomicky aktívne obyvateľstvo, dopyt po práci prichádza zo strany zamestnávateľov.

Aby bola na trhu práce dosiahnutá rovnováha (graf č.1) medzi ponukou a dopytom, cena práce by sa musela voľne prispôbovať rovnako ako na ostatných trhoch, čo však nie je možné. Cena práce sa nemôže meniť skokom takže tento trh môžeme považovať v porovnaní s ostatnými trhmi za menej pružný. Prispôbovanie miezd by vyrovnalo ponuku práce s dopytom po práci. Reálny trh práce však nikdy nie je v rovnováhe, teda nie je ideálny. *Dôvodom sú napríklad zákony o minimálnej mzde, existencia odborov a efektívne mzdy.*⁷

⁶ štatistiky ŠÚ SR a ÚPSVaR

⁷ MARTINCOVÁ, M. 2002. Nezamestnanosť ako makroekonomický problém. 1.vyd. Bratislava: IURA EDITON, 2002., s. 23. ISBN 80-89047-31-9

Graf č. 1: Rovnováha na trhu práce

Zdroj: Vlastné spracovanie

Jedným z najzávažnejších problémov súvisiacich s nezamestnanosťou je *dlhodobá nezamestnanosť*. Nezamestnanosť, ktorá trvá viac ako 12 mesiacov je obzvlášť ohrozujúca, či už z pohľadu jednotlivca, alebo ekonomiky. Jej dôsledky sa negatívne odzrkadľujú na schopnosti opätovného zaradenia sa na trhu práce, príjme nezamestnaných osôb a tiež na efektívnom využívaní pracovnej sily. Znižovanie doby trvania nezamestnanosti preto patrí k základným úlohám politik krajiny, ktoré sú zamerané na začleňovanie znevýhodnených osôb na trh práce. Eliminácia dlhodobej nezamestnanosti je jedným z predpokladov dlhodobo udržateľného sociálneho a ekonomického rozvoja.

Na Slovensku je problém dlhodobej nezamestnanosti veľmi aktuálny, avšak výdavky na aktívnu politiku, ktorá by mohla túto situáciu zlepšiť sú v porovnaní s ostatnými krajinami Európskej únie pomerne nízke.⁸ V našej krajine fenoménu dlhodobej nezamestnanosti podliehajú najmä ľudia s nízkou kvalifikáciou. Tento problém je možné vyriešiť ďalším vzdelávaním a odbornou prípravou pre trh práce, ktorého sa však práve táto skupina zúčastňuje v značne nízkej miere. *Nízko kvalifikovaní nezamestnaní často neveria, že ďalšie vzdelanie im zvýši možnosti uplatnenia sa na trhu práce, prípadne vyšší plat.*⁹ Niektorí sa dobrovoľne uchýľujú k využívaniu pasívnej politiky trhu práce, t. j. spoliehajú sa na finančnú podporu štátu.

⁸ V roku 2012 boli výdavky na APTP na Slovensku vo výške 0,19 % HDP, kým napríklad v Dánsku boli na úrovni 1,46 % HDP.

⁹ DOVALČOVÁ, G. 2014. Aktívne politiky trhu práce a nízko kvalifikované pracovné sily. Bratislava: EÚ SAV, 2014, 150 s. ISBN 978-80-89608-16-4.

Takáto neúčinnosť a iné problémy súvisiace s uplatňovaním politiky práce pri riešení dlhodobej nezamestnanosti podnecuje k vytváraniu nových a efektívnejších riešení. Jedným z týchto riešení je napríklad koncepcia inkluzívneho zamestnávania.¹⁰ Pod týmto zamestnaním môžeme rozumieť špecifické zamestnanie dlhodobo nezamestnaných, ktoré im poskytuje šancu zvýšiť svoju životnú úroveň a nadobudnúť nové skúsenosti. Ide o zamestnávanie v podnikoch, kde budú pracovať na projektoch, ktoré podnik získa v rámci inkluzívneho verejného obstarávania. Táto koncepcia je len jednou z ciest, ktorými by sa štát mohol v budúcnosti uberať pri riešení problému dlhodobej nezamestnanosti.

1.1.2 Vplyv nezamestnanosti na jednotlivca

Práca je dôležitým faktorom plnohodnotnej existencie človeka, keďže mu prináša nielen materiálny príjem, ale zároveň mu dáva pocit užitočnosti, sebarealizácie a vnútorného naplnenia. Vďaka práci sa človek stáva súčasťou sociálnych vzťahov a sú uspokojené jeho potreby ctižiadosti a sebaúcty. Práca teda slúži nielen na výrobu statkov alebo poskytovanie služieb, ale súčasne vytvára pre jednotlivca spoločenský priestor na získavanie kontaktov s možnosťou viesť rozhovory, stretávať iných ľudí, uzatvárať priateľstvá a tiež zvyšovať svoje schopnosti a nadobúdať nové skúsenosti z danej pracovnej oblasti.

Strata práce, obzvlášť dlhodobá, je veľkým zásahom do psychiky človeka. Veľa ľudí berie prácu ako neodmysliteľný životný údel, s ktorým je potrebné sa zmieriť. Skutočnú hodnotu práce a to, akú radosť a uspokojenie prináša, si však človek väčšinou uvedomí, až keď ju stratí. Nedobrovoľná nezamestnanosť má vplyv na sociálny život, psychiku a aj zdravie človeka. Okrem straty príjmu, ktorý slúži na uspokojenie potrieb jednotlivca, dlhodobo nezamestnaný človek musí prekonať zmeny, ktoré sa týkajú doposiaľ zaužívaných zvykov spojených s denným pracovným režimom. Vytráca sa každodenný sociálny kontakt, vzniká neistota, úzkosť a obavy z budúcnosti. Neskôr môže nezamestnaný nadobudnúť pochybnosti o vlastných schopnostiach a kvalitách, čo vedie k znižovaniu sebavedomia a tým aj k znižovaniu šance nájsť si novú prácu.

¹⁰ MATLÁK J. – ČENTÉŠ J. – STANEK D. 2015. Právno-ekonomické aspekty dlhodobej nezamestnanosti v Slovenskej Republike. 1.vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2015. s. 26. ISBN 978-80-7160-406-8.

Strata práce by mala byť považovaná skôr za prechodnú životnú zmenu ako za životnú tragédiu, čo vo výsledku povedie k menšej strate sebavedomia a dôstojnosti človeka.

Nezamestnanosť tiež môže spôsobiť psychickú ujmu na zdraví človeka. Za najhoršie duševné následky nezamestnanosti môžeme považovať depresie, alkoholizmus, poruchy správania a osobnosti, niekedy dokonca samovraždy. Vznik týchto následkov ovplyvňuje dĺžka nezamestnanosti a psychická odolnosť samotného jednotlivca.

1.1.3 Vplyv nezamestnanosti na ekonomiku

Problém nezamestnanosti sa týka nielen jednotlivcov ale ovplyvňuje aj samotné fungovanie krajiny. Tento problém patrí medzi najzložitejšie a stretávajú sa s ním aj vyspelé trhové ekonomiky, ktoré taktiež nedokážu zabezpečiť úplnú rovnováhu na trhu práce. *„Nezamestnanosť podmieňuje nielen produkčné schopnosti ekonomiky, od ktorých závisí životná úroveň obyvateľstva, ale overuje aj funkčnosť ekonomického systému.“*¹¹

Každá krajina kladie dôraz na dlhodobé udržiavanie čo najnižšej miery nezamestnanosti. Dôležitým faktorom, ktorý ovplyvňuje rast hrubého domáceho produktu je práca – jeden z najdôležitejších výrobných faktorov. V dôsledku nezamestnanosti sa produkuje menej výrobkov a služieb a tým dochádza k poklesu hrubého domáceho produktu. Na závislosť medzi zmenami hrubého domáceho produktu a nezamestnanosti poukázal ekonóm Arthur Okun. Pomocou skúmania vývoja štatistických ukazovateľov zistil, že medzi hrubým domácim produktom a nezamestnanosťou existuje závislosť. Taktiež konštatoval, že *„miera nezamestnanosti je klesajúcou funkciou miery rastu výkonnosti ekonomiky.“*¹²

Jedným z dôležitých zdrojov ekonomického rastu je aj hodnota ľudského kapitálu, ktorá sa vplyvom nezamestnanosti znižuje. Človek, ktorý na trhu práce dlhodobo pôsobí ako

¹¹ URAMOVÁ, M. 2003. Hospodárska politika. 1.vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta, 2003. s. 8. ISBN 80-8055-780-2.

¹² MARTINCOVÁ, M. 2002. Nezamestnanosť ako makroekonomický problém. 1.vyd. Bratislava: IURA EDITON, 2002., s. 77. ISBN 80-89047-31-9.

nezamestnaný, stráca kvalifikáciu a tiež sa znižuje úroveň jeho doposiaľ nadobudnutého vzdelania.

Nezamestnanosť môžeme opísať aj ako nevyužívanie pracovných síl danej spoločnosti naplno, čo taktiež negatívne ovplyvňuje ekonomiku štátu, a jej výkonnosť. Dôsledkom nezamestnanosti je znižovanie produkcie a znižovanie úspor obyvateľstva, s čím súvisí aj znižovanie spotreby a investícií.

V neposlednom rade kvôli nezamestnanosti štát prichádza o určitú časť príjmov, ktoré plynú z dane z príjmu. Nielen, že nezamestnaní tieto dane neplatia, štátu v súvislosti s nimi vznikajú ďalšie výdavky súvisiace s vyplácaním sociálnych dávok, či s bojom proti nezamestnanosti.

1.2 Nezamestnanosť absolventov

„Správna metodológia pre skúmanie nezamestnanosti mladých ľudí by mala začať prvotným oboznámením sa s procesom dospievania. Tento proces zahŕňa množstvo zmien, z ktorých prechod zo školy do zamestnania je jednou z najzásadnejších.“¹³ Každý mladý človek pochádza z iného prostredia a disponuje iným stupňom vedomostí a skúseností. Práve tieto faktory ovplyvňujú ďalší kariérny vývoj mladých absolventov na trhu práce a niektorých z nich predurčia ku krátkodobej alebo dlhodobej nezamestnanosti hneď po ukončení štúdia. Základnými problémami nezamestnanosti absolventov sú práve nedostatočné vedomosti a kvalifikácia, ktoré nenadobudli počas štúdia.

1.2.1 Charakteristika absolventa uchádzača o zamestnanie

Podľa Slovenskej právnej úpravy je možné charakterizovať absolventa dvomi spôsobmi. V súlade so Zákonom o službách zamestnanosti č. 5/2004 môžeme absolventa charakterizovať ako *„občana mladšieho ako 26 rokov, ktorý ukončil príslušným stupňom vzdelania sústavnú prípravu na povolanie v dennej forme štúdia pred menej ako dvomi rokmi a od jej ukončenia*

¹³ MACHACEK L. - ROBERTS, K. 1997. Youth unemployment and selfemployment in East-central Europe. Bratislava: SAV, 1997, s. 7. ISBN 80-85544-19-9.

*nemal pravidelne platené zamestnanie.*¹⁴ Tzv. Školský zákon č. 245/2008 hovorí, že *„absolventom je fyzická osoba, ktorá ukončila príslušný stupeň vzdelania.*¹⁵

Mladí uchádzači o zamestnanie dosahujú rozličné stupne vzdelania, čo môže byť dôležitým faktorom pri získavaní ich budúcej práce. Stupňom vzdelania sa podľa zákona č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní rozumie *„štátom uznaná úroveň vedomostí, zručností a schopností, ktorá bola dosiahnutá úspešným absolvovaním uceleného vzdelávacieho programu, prípadne jeho časti ako predpoklad pokračovania v ďalšom vzdelávaní alebo uplatnenia sa na trhu práce.*¹⁶ Dosiahnuté stupne vzdelania sú v našej krajine definované Národnou klasifikáciou vzdelania, ktorá je prepojená s Medzinárodnou štandardnou klasifikáciou vzdelávania (ISCED), ktorej cieľom je zhromažďovanie a analýza medzinárodne porovnateľných údajov.

V našej práci sa budeme venovať len absolventom stredných škôl. Klasifikácia stredoškolského vzdelania v prostredí Slovenskej republiky prešla v roku 2013 zmenou metodológie rozdelenia (tabuľka č. 1 a č. 2). Absolventov stredných škôl môžeme naďalej deliť do piatich skupín podľa dosiahnutého stupňa vzdelania, avšak skupiny nie sú navzájom porovnateľné, keďže sa v určitých kombináciách navzájom prekrývajú. Stupne vzdelania budeme ďalej definovať podľa klasifikácie používanej od roku 2013.

Tabuľka č. 1: Klasifikácia vzdelania do roku 2013

Rozdelenie stupňov vzdelania podľa starého číselníka (do októbra 2013)				
2 - Vyučený	3 - Stredoškolské (bez maturity)	4 - USO (SOU, US s maturitou)	5 - USV (Gymnázium s maturitou)	6 - USO(SOS s maturitou)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa informácií z ÚPSVaR

¹⁴ Zákon č. 5/2004 Z. z. Zákon o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, §8 ods. 1a)

¹⁵ Zákon č. 245/2008 Z. z. Zákon o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov §2 e)

¹⁶ Zákon č. 245/2008 Z. z. Zákon o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov §2 w)

Tabuľka č. 2: Klasifikácia vzdelania od roku 2013

Rozdelenie stupňov vzdelania podľa starého číselníka (do októbra 2013)				
12 - Nižšie stredné odborné vzdelanie	13 - Stredné odborné vzdelanie	14 - Úplné stredné odborné vzdelanie	15 - Úplné stredné všeobecné vzdelanie	16 - Vyššie odborné vzdelanie

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa informácií z ÚPSVaR

- *Nižšie stredné odborné vzdelanie* získavajú žiaci po úspešnom ukončení trojročnej praktickej školy, dvojročného programu na SOŠ a tiež žiaci s mentálnym postihnutím, ktorí úspešne ukončili štúdium na OU.
- *Stredné odborné vzdelanie* nadobudnú žiaci po úspešnom ukončení trojročného a maximálne štvorročného programu na SOŠ, pričom dokladom o absolvovaní je vysvedčenie o záverečnej skúške a výučný list. Taktiež sem zaraďujeme žiakov SOŠ, ktorí ukončili program bez výučného listu a maturity. Dokladom o ukončení štúdia je záverečné vysvedčenie.
- *Úplné stredné odborné vzdelanie* dosahujú žiaci, ktorí úspešne ukončia štvorročný alebo päťročný vzdelávací program na SOŠ a dokladom ich získanej kvalifikácie je maturitné vysvedčenie, v niektorých prípadoch aj výučný list.
- *Úplné stredné všeobecné vzdelanie* dosahujú žiaci, ktorí úspešne ukončia štvorročný alebo osemročný vzdelávací program v gymnáziu a ako doklad získavajú maturitné vysvedčenie.
- *Vyššie odborné vzdelanie* môžu žiaci nadobudnúť úspešným ukončením šesť alebo osemročného štúdia v konzervatóriu, kde získajú vysvedčenie o absolventskej skúške a absolventský diplom. Tento stupeň vzdelania získajú aj študenti SOŠ a pomaturitných špecializačných štúdií, dokladom o ukončení štúdia ktorých je vysvedčenie a absolventský diplom, ktorý ich oprávňuje používať titul diplomovaný špecialista.¹⁷

Absolvent – uchádzač o zamestnanie je absolvent, ktorý sa maximálne do dvoch rokov po skončení štúdia evidoval na príslušnom úrade práce, ako nezamestnaný. Pre účely tejto práce sme sa bližšie zamerali na absolventov slovenských stredných škôl. Týchto mladých ľudí čaká

¹⁷ Národná klasifikácia vzdelávania podľa MŠVVaŠ SR

po doštudovaní viacerých životných zmien, ktorým sa musia prispôbiť. Niektorí z nich plynulý prechod zo školy na trh práce nezvládnu a zostávajú tak ďalej závislí od svojich rodičov.

1.2.2 Absolventi ako riziková skupina nezamestnaných

V každej krajine sa vyskytujú určité skupiny populácie, ktoré sú nezamestnanosťou ohrozené viac ako iné. Tieto rizikové skupiny nezamestnaných tvoria ľudia, u ktorých je dokázané väčšie riziko straty práce, opakovanej dlhodobej nezamestnanosti, neschopnosti získať novú prácu, prípadne diskriminácie na trhu práce. *„Najčastejšími dôvodmi na diskrimináciu na trhu práce Slovenskej republiky sú vek, pohlavie, zdravotné postihnutie a príslušnosť k etnickej skupine.“*¹⁸ Tieto skupiny ľudí väčšinou vykonávajú prácu, ktorá je slabšie platená a nemá istú budúcnosť. Časť z nich nemá možnosť nájsť si platenú prácu vôbec, pretože nespĺňajú požiadavky na potrebné vedomosti, skúsenosti a zručnosti.

Slovenská právna legislatíva definuje znevýhodnených uchádzačov ako *„občanov, ktorí vzhľadom na vek, dĺžku vedenia v evidencii uchádzačov, nedostatok praxe, zdravotný stav, stratu schopnosti vykonávať svoje doterajšie zamestnanie, rodinné dôvody alebo postavenie v spoločnosti ťažšie nachádzajú pracovné uplatnenie na trhu práce a preto potrebujú zvýšenú starostlivosť.“*¹⁹ V našej krajine teda považujeme za rizikovú skupinu aj mladých ľudí po ukončení vzdelania, t. j. absolventov, ktorí podstupujú neľahkú úlohu hľadania práce bez predchádzajúcich skúseností. Absolventi sú pri hľadaní práce, v porovnaní s konkurenciou, značne znevýhodnení.

Práca má pre mladého človeka, ktorý je na začiatku ekonomicky aktívnej časti svojho života, nenahraditeľnú funkciu. Podieľa sa na správnej organizácii života, podporuje vytváranie nových medziľudských vzťahov a v neposlednom rade učí mladého človeka k zodpovednosti za prácu, ktorú vykoná. Nadobudnutie plateného zamestnania je krokom, ktorý vedie

¹⁸ VAGAČ, Ľ. Diskriminácia, teória, legislatíva a prax [elektronický zdroj]. Bratislava: Centrum vzdelávania MPSVR SR, 2011. s. 3. [cit. 2018-04-21]. Dostupné na: http://ineko.sk/file_download/631

¹⁹ VAGAČ, Ľ. Diskriminácia, teória, legislatíva a prax [elektronický zdroj]. Bratislava: Centrum vzdelávania MPSVR SR, 2011. 7 s. [cit. 2018-04-21]. Dostupné na: http://ineko.sk/file_download/631

k postupnému osamostatneniu sa mladého človeka. Ak je práca zo života mladého človeka dlhodobo vynechaná, vývoj jeho osobnosti môže byť narušený. Mladý človek sa nesústreďuje na budúcnosť, čo vedie k rezignácii a hľadaniu riešenia v pochybnom životnom štýle s nebezpečnými faktormi, ako sú napríklad drogy alebo kriminalita. Viaceré výskumy²⁰ dokázali závislosť medzi nezamestnanosťou mladých ľudí a konzumáciou alkoholu, fajčením, užívaním ľahkých drog a taktiež náchylnosťou k depresii, prípadne samovražde.

1.2.3 Príčiny absolventskej nezamestnanosti

Jednou zo základných príčin nezamestnanosti mladých absolventov je nedostatočné vzdelanie. V dnešnej dobe neustáleho pokroku je nutné, aby sa vzdelanie neustále prispôbovalo novodobým požiadavkám. Tento fakt však nekorešponduje s modernizáciou vzdelávacieho systému. Vzdelávacie programy stredných škôl často žiakov dostatočne nepripravujú a nedajú im dostatok skúseností, aby mohli pri prechode na trh práce konkurovať ostatným uchádzačom o zamestnanie.

Ďalšou príčinou je výber štúdia, po ktorom nie je dostatočný dopyt u zamestnávateľov. *„Na Slovensku chýba systém mapovania a prognózovania potrieb trhu práce, ktorý by bol prepojený na vzdelávací systém a poskytoval by potrebnú spätnú väzbu potrebnú na prispôbovanie vzdelávacích programov.“*²¹ Toto nedostatočné prepojenie vzdelávacieho systému s trhom práce spôsobuje, že hlavne absolventi stredných odborných škôl končia po ukončení vzdelania na úradoch práce.

Niektorí študenti stredných škôl taktiež podceňujú dôležitosť praxe už počas strednej školy. Akákoľvek práca, ktorou nadobudnú skúsenosti z pracovnej oblasti počas školy, zaujme budúcich zamestnávateľov a môže im vytvoriť konkurenčnú výhodu. Niektorí žiaci však túto možnosť nemajú kvôli časovej vyťažенosti štúdiom, prípadne kvôli nedostatku príležitostí na trhu práce.

²⁰ A. Hammarstromová (1994), U. Janlert (1994), R.G. Pulton a kol.(1997), S.L. Morrel, R.J. Taylor, C.B. Kerr (1998), K.P. Pages (1997)

²¹ VAGÁČ, L. Diskriminácia, teória, legislatíva a prax [elektronický zdroj]. Bratislava: Centrum vzdelávania MPSVR SR, 2011. s. 3. [cit. 2018-04-21]. Dostupné na: http://ineko.sk/file_download/631

Integrácia na trh práce však niekedy nie je jednoduchá ani pre absolventov, ktorí majú dostatočné vzdelanie a kvalifikáciu. Na trhu práce stále existuje nerovnováha medzi dopytom a ponukou pracovných miest a to predovšetkým na regionálnej úrovni. V krajocho s nízkym počtom pracovných miest sú absolventi pri hľadaní práce vystavení ešte ťažším podmienkam. Tento problém, by mohla vyriešiť ochota migrovania za prácou do iných krajov, čo však pre niektorých mladých absolventov môže byť náročné kvôli viazanosti na rodinu a domáce zázemie.

1.3 Politika trhu práce pri riešení nezamestnanosti mladých ľudí

Politika trhu práce sa člení na dve zložky – aktívnu a pasívnu politiku trhu práce. *Aktívna politika* sa zaoberá zjednodušením integrácie rizikových skupín nezamestnaných na trh práce a tiež zabezpečovaním, aby sa z nezamestnaných nestávali dlhodobo nezamestnaní. Druhou zložkou je *pasívna politika*, ktorej úlohou je „*hmotne zabezpečiť dostatočne nevyhnutný príjem po strate zamestnania, čo je úlohou úradov práce*“²²

Vytváranie politiky trhu práce je zodpovednosťou Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, ktoré ju vytvára na základe stanovených budúcich cieľov hospodárskej a sociálnej politiky. Väčšina štátov venuje politike trhu práce týkajúcej sa mladých ľudí veľkú pozornosť a vytvára špecifické opatrenia.

1.3.1 Politika trhu práce v SR

V podmienkach Slovenskej republiky sa nezamestnaných absolventov stredných škôl týkajú len aktívne opatrenia trhu práce. Nezamestnaní absolventi, vrátane dlhodobo nezamestnaných, nemajú nárok na podporu v nezamestnanosti, ktorá je súčasťou pasívnej politiky trhu práce. Nárok na podporu v nezamestnanosti by mal absolvent iba v prípade, ak by za obdobie posledných štyroch rokov aspoň dva roky prispieval do sociálnej poisťovne a platil

²² HOMOLA, A. Sociológia [online]. Bratislava: Sociologický ústav – Slovenská akadémia vied, 1995, roč. 27, č. 1-2. s. 23. Politika trhu práce a dlhodobá nezamestnanosť. ISSN 0049-1225. Dostupné na: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=126478>

si poistenie v nezamestnanosti. Ak teda absolvent počas štúdia pracoval na dohodu o brigádnickej práci študenta a platil poistenie, je možné že mu určitý nárok na dávku v nezamestnanosti vznikol.

Medzi aktívne opatrenia trhu práce zamerané na absolventov na Slovensku patrí *príspevok na podporu vytvorenia pracovného miesta v prvom pravidelne platenom zamestnaní, príspevok na vykonávanie absolventskej praxe a vzdelávanie a príprava pre trh práce zamestnancov*.

*Príspevok na podporu vytvorenia pracovného miesta v prvom pravidelne platenom zamestnaní*²³, poskytuje úrad práce zamestnávateľovi, ktorý na novovytvorené pracovné miesto prijme uchádzača, ktorý má menej ako 25 rokov a v evidencii úradu práce je vedený dlhšie ako tri mesiace, prípadne uchádzača, ktorý má menej ako 29 rokov a v evidencii úradu je vedený dlhšie ako šesť mesiacov. V oboch prípadoch platí, že uchádzači nikdy pred prijatím na toto pracovné miesto nemali pravidelne platené zamestnanie.²⁴ Výška tohto príspevku závisí od kraja, v ktorom sa nové pracovné miesto vytvára. Príspevok je najnižší v Bratislavskom kraji, najvyšší je v oblastiach s evidovanou mierou nezamestnanosti vyššou, ako je celoslovenský priemer v predchádzajúcom roku. Zamestnávateľovi slúži tento príspevok na úhradu nákladov spojených so zdravotným poistením, sociálnym poistením a povinnými príspevkami na starobné dôchodkové sporenie, ktoré musí za zamestnanca odvádzať. Príspevok je vyplácaný najmenej po dobu šiestich a maximálne dvanástich mesiacov.

*Príspevok na vykonávanie absolventskej praxe*²⁵ pomáha mladým nezamestnaným absolventom škôl pri nadobudnutí praktických skúseností a zručností u zamestnávateľa. Absolventská prax sa vykonáva na základe uzavretia písomnej dohody medzi absolventom školy, medzi príslušným úradom práce, sociálnych vecí a rodiny a medzi zamestnávateľom. Podmienkou je, že uchádzač musí byť evidovaný na úrade práce najmenej jeden mesiac. Pracovné miesto absolventovi školy sprostredkuje príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny a po uzavretí dohody mu vypláca *mesačný paušálny príspevok vo výške 65 % sumy*

²³ Zákon č. 5/2004 Z. z. Zákon o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, §51a

²⁴ Pravidelne platené zamestnanie je zamestnanie, ktoré trvalo najmenej šesť po sebe nasledujúcich mesiacov, podľa §8 odsek 2 zákona o službách zamestnanosti.

²⁵ Zákon č. 5/2004 Z. z. Zákon o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, §51a

*životného minima poskytovaného jednej plnoletej fyzickej osobe.*²⁶ Absolventská prax trvá najmenej tri mesiace a maximálne šesť mesiacov, v rozsahu dvadsiatich hodín týždenne a nie je ju možné predĺžiť, prípadne vykonať opätovne. Zamestnávateľ je povinný evidovať dochádzku absolventa a informácie poskytovať úradu práce, sociálnych vecí a rodiny do desiatich dní po uplynutí kalendárneho mesiaca. Po skončení absolventskej praxe dostáva absolvent potvrdenie o jej vykonaní, ktoré mu môže pomôcť pri budúcom hľadaní práce.

*Vzdelávanie a prípravu pre trh práce zamestnancov*²⁷ využívajú zamestnávatelia kvôli rozvoju a ďalšiemu pracovnému uplatneniu svojich zamestnancov. Jednou z cieľových skupín vzdelávania a prípravy pre trh práce sú aj znevýhodnené osoby od 15 do 24 rokov. Tento príspevok poskytuje zamestnávateľom úrad práce sociálnych vecí a rodiny. Podmienkou je, aby zamestnávateľ ľudí, ktorých vzdelával a pripravoval na trh práce, následne zamestnal a to najmenej po dobu dvanásť mesiacov. Tento príspevok je vyplácaný formou refundácie vynaložených a dokladovaných nákladov, ktoré zamestnávateľ oprávnene použil v súvislosti s realizovaním programu vzdelávania a prípravy na trh práce. Výšku tohto príspevku tvorí 50 % zo spomínaných oprávnených výdavkov. Ak sa vzdelávanie a príprava na trh práce týka znevýhodnených, výška tohto príspevku sa môže zvýšiť o 10 %.

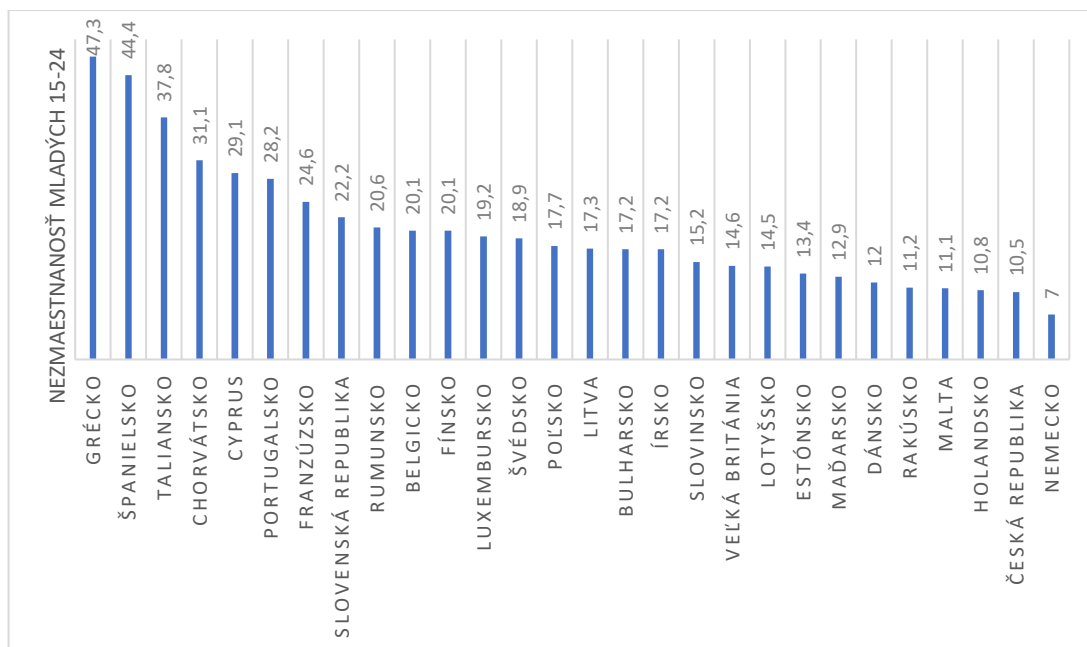
1.3.2 Politika trhu práce v EÚ

Riešenie problému nezamestnanosti mladých ľudí nie je otázkou len v Slovenskej republike. Všetky krajiny Európskej únie sa stretávajú s nezamestnanosťou ľudí od 15 do 24 rokov, či už vo väčšom alebo menšom rozsahu (graf č. 2). Mladí ľudia majú problém zamestnať sa najmä v Grécku a Španielsku, naopak situácia je najlepšia v Nemecku a Českej republike. Slovensko medzi krajinami Európskej únie dosahuje ôsmu najvyššiu mieru nezamestnanosti mladých, ktorá predstavuje 22,2 %.

²⁶ Zákon č. 601/2003 Z.z. o životnom minime a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

²⁷ Zákon č. 5/2004 Z. z. Zákon o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, §47

Graf č. 2: Miera nezamestnanosti mladých ľudí od 15 do 24 v EÚ v roku 2016

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Eurostat

Európska únia bojuje proti nezamestnanosti mladých ľudí prostredníctvom tzv. balíka opatrení pre oblasť zamestnanosti mladých ľudí. Súčasťou tohto balíka je „záruka pre mladých“, ktorou chce Európska únia podporiť vzdelanie, odbornú prípravu a začlenenie sa na trhu práce. Záruka pre mladých je oficiálnym záväzkom, ktorý bol Európskou radou prijatý v roku 2013. Členské štáty by mali zaistiť, „aby všetci mladí ľudia vo veku do 25 rokov dostali kvalitnú ponuku zamestnania, ďalšieho vzdelávania, učňovskej prípravy alebo stáže v lehote štyroch mesiacov po ukončení formálneho vzdelania alebo sträte zamestnania.“²⁸ Každý štát Európskej únie vypracoval plán so svojimi zárukami pre mladých, ktoré by mal začať plniť čo najskôr. Na Slovensku patria medzi záruky pre mladých napríklad informačné a poradenské služby pri výbere povolania, burzy informácií, skupinové poradenstvo a tiež už spomínané príspevky na vytvorenie nových pracovných miest, príspevky na absolventskú prax a iné projekty.

Slovensko však vynakladá na aktívnu politiku na trhu práce pomerne nízke množstvo verejných zdrojov. Výdavky na aktívne opatrenia trhu práce predstavovali iba tretinu

²⁸ Osobitná správa č. 5/2017. Európsky dvor audítorov. Posúdenie záruky pre mladých ľudí a iniciatívy na podporu zamestnanosti mladých ľudí (online)

priemerných výdavkov využitých na aktívne opatrenia v Európskej únii. Podľa OECD v rámci Európskej únie najviac financií vynaložili na realizovanie cieľov aktívnej politiky trhu práce v Dánsku, Belgicku a Švédsku.

Krajiny Európskej únie využívajú pri riešení nezamestnanosti mladých ľudí rôzne stratégie, ktoré pomáhajú zlepšiť ich pozíciu na trhu práce. Cieľom stratégií je zlepšiť politiku vzdelávania a politiku nezamestnanosti. Ako príklad uvádzame preventívne opatrenia, ktoré sú využívané v niektorých krajinách EÚ a mohli by byť príkladom pre Slovenskú republiku.

Veľmi dobrým príkladom je susedné Rakúsko, kde sa dlhodobo darí udržiavať nezamestnanosť ľudí od 15 do 24 na veľmi nízkej miere. Dokonca aj v čase krízy v roku 2008 miera nezamestnanosti mladých ľudí nepresiahla 10 %. Pre rakúske školstvo je typické vysoké zameranie sa na odborné vzdelávanie a prípravu. Dôležité je prepojenie systému školstva a praxe. Existujú tu tzv. nadpodnikové vzdelávacie programy, ktoré sú úspešnou implementáciou duálneho vzdelávania a pomáhajú ľuďom absolvujúcim učňovské vzdelanie nájsť si vhodný vzdelávací program, ktorý prebieha aj v podniku. Úspešný je aj takzvaný projekt „*mládež v akcii*“, ktorého cieľom je umiestnenie mladých ľudí do zamestnania čo najskôr, pomocou zlepšovania vedomostí, zručností a podpory zamestnávania.

V niektorých krajinách sa snažia potláčať nezamestnanosť predchádzaním predčasného ukončenia vzdelávania, najmä absolventov odborných škôl. Úspešný projekt, ktorý rieši tento problém zaviedli vo Fínsku pod názvom „*hľadacie tímy*“. Tento projekt spočíva v tom, že mladému človeku je priradený poradca z danej lokality, ktorý mu poskytuje poradenstvo, pomáha mu s hľadaním zamestnania, prípadne s návratom do školy.

Dánsko taktiež patrí do krajín s najnižšou mierou nezamestnanosti u mladých ľudí. Integrácia mladých ľudí na trh práce je v tejto krajine relatívne jednoduchá, hlavne kvôli tomu, že študenti často kombinujú štúdium s dočasnou prácou.

V Bulharsku je súčasťou Záruky pre mladých, tzv. sieť mládežníckych mediátorov, ktorí pomáhajú mladým ľuďom udržiavať kontakt s inštitúciami, ktoré poskytujú vzdelávacie, sociálne a iné služby.

Španielsko sa snaží mladým ľuďom s učňovským vzdelaním uľahčiť cestu na trh práce pomocou reforiem, ktoré dopomohli k nárastu počtu podnikov, ktoré sa zapájajú do učňovskej prípravy.

Úspešnosť programu zhodnotili audítori Európskej únie, ktorí navštívili niekoľko krajín a zhodnotili dosahovanie nastavených cieľov. Zistili, že nastal určitý pokrok, ale program stále nie je využitý tak, ako bolo plánované. Členské štáty, by si podľa nich mali v tejto oblasti nastaviť dosiahnuteľnejšie ciele, prostredníctvom zhodnotenia pracovného trhu a nájdenia medzier, ktoré sa dajú pri zlepšovaní zamestnanosti využiť.

2 Cieľ práce

Hlavným cieľom tejto práce je analyzovať vývoj štruktúry stredoškolských absolventov uchádzačov o zamestnanie a vývoj počtu voľných pracovných miest vhodných pre absolventov za roky 2008 až 2016. Za účelom splnenia určeného cieľa sme si stanovili čiastkové ciele, ktoré sme postupne naplnili:

- analyzovať nezamestnanosť absolventov stredných škôl ako súčasť celkovej nezamestnanosti,
- analyzovať vývoj počtu absolventov stredných škôl uchádzačov o zamestnanie a vývoj absolventskej miery nezamestnanosti súhrnne za celú Slovenskú republiku,
- analyzovať vývoj štruktúry absolventov stredných škôl uchádzačov o zamestnanie a vývoj absolventskej miery nezamestnanosti v členení podľa jednotlivých krajov,
- analyzovať vývoj štruktúry absolventov stredných škôl uchádzačov o zamestnanie a vývoj absolventskej miery nezamestnanosti v členení podľa jednotlivých stupňov ukončeného vzdelania,
- analyzovať vývoj počtu a štruktúry voľných pracovných miest vhodných pre absolventov,
- analyzovať výsledky politiky vlády pri riešení dlhodobej nezamestnanosti absolventov v SR.

Toto podrobné členenie sme zvolili kvôli získaniu čo najpresnejších a najdetailnejších informácií o skúmanej problematike. Pre potreby detailného preskúmania problému sme analýzu realizovali súhrnne za Slovenskú republiku a tiež na úrovni krajov. Štruktúru nezamestnaných absolventov sme skúmali aj z pohľadu dosiahnutého stupňa vzdelania. Na sledovanie zmien v štruktúre sme využili miery podobnosti štruktúr, vďaka ktorým sme zistili ako sa menila štruktúra absolventov uchádzačov o zamestnanie v jednotlivých krajoch a taktiež podľa stupňa dosiahnutého vzdelania. V závere práce sme sa zamerali na výsledky aktívnej politiky vlády, konkrétne na analyzovanie vývoja a úspešnosti študentmi najčastejšie využívaného nástroja aktívneho trhu práce – absolventskej praxe. Skutočnosti zistené na základe výsledkov analýz sme interpretovali, zhodnotili a vyvodili sme závery.

3 Metodika práce a metódy skúmania

Predmetom diplomovej práce je analýza vývoja štruktúry nezamestnaných absolventov stredných škôl a počtu voľných pracovných miest vhodných pre absolventov. Keďže skúmanie nezamestnanosti je veľmi rozsiahlou problematikou bolo nevyhnutné stanoviť si správny postup pre vypracovanie práce, oboznámiť sa s problematikou celkovej nezamestnanosti, ktorej súčasťou je práve skúmaná nezamestnanosť absolventov a stanoviť čiastkové ciele našej práce. Následne sme zhromaždili potrebné zdroje informácií a tiež dáta potrebné na štatistickú analýzu sledovaného problému. Po spracovaní všetkých informácií sme prešli na výpočet potrebných ukazovateľov a na použitie zvolených štatistických metód.

3.1 Zdroje údajov

Pre vypracovanie diplomovej práce bolo nevyhnutné zhromaždiť všetky potrebné údaje. Teoretická časť tejto práce vychádza z informácií, ktoré sme získali z knižných publikácií, vedeckých štúdií, právnej úpravy Slovenskej republiky a tiež z internetových zdrojov. Všetky zdroje sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Pre vypracovanie praktickej časti tejto práce sme zhromaždili údaje potrebné na analýzu nezamestnanosti absolventov stredných škôl, ktoré sme získavali z viacerých zdrojov. Prvým dôležitým zdrojom bolo Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, kde sme zistili informácie o počte absolventov uchádzačov o zamestnanie za jednotlivé roky, kraje a stupne vzdelania.²⁹ Taktiež sme tu získali informácie o počte všetkých uchádzačov o zamestnanie, miere nezamestnanosti, počte voľných pracovných miest a počte uchádzačov o zamestnanie na absolventskej praxi.³⁰ Takmer všetky údaje sú voľne dostupné na internetovej stránke tohto úradu, avšak kvôli nasadzovaniu nového informačného systému v roku 2012, ktoré si vyžiadalo konsolidáciu a synchronizáciu údajovej základe, bolo potrebné údaje o absolventoch za roky 2012 a 2013 od úradu vyžiadať. Pre správne pochopenie rozsahu absolventskej nezamestnanosti sme vypočítali absolventskú mieru nezamestnanosti, na výpočet ktorej je nutné získať informácie o počte absolventov stredných škôl v jednotlivých školských rokoch. Tie sme

²⁹ ÚPSVaR, štatistiky, nezamestnanosť – absolventi - štatistiky

³⁰ ÚPSVaR, štatistiky, nezamestnanosť – mesačné štatistiky

získali so štatistických ročeniek školstva, ktoré sú dostupné na internetovej stránke Centra vedecko-technických informácií Slovenskej republiky.³¹

Pre účely všetkých analýz sme využívali údaje zo septembra daného roku, kedy počet uchádzačov o zamestnanie preukázateľne dosahuje najvyššie hodnoty v roku, práve kvôli prílivu absolventov škôl.

3.2 Základné ukazovatele nezamestnanosti

Počet všetkých uchádzačov o zamestnanie, ktorí sú evidovaní na úrade práce vyjadruje rozsah nezamestnanosti, kým miera nezamestnanosti vyjadruje intenzitu tohto javu. V práci sme pre analýzu využili obe tieto metódy výpočtu. V prvej časti výsledkov práce sme absolventskú nezamestnanosť skúmali ako súčasť celkovej nezamestnanosti, preto neuvádzame len ukazovatele nezamestnanosti absolventov, ale aj ukazovatele celkovej nezamestnanosti.

Miera nezamestnanosti je ukazovateľ, ktorým sa vyjadruje podiel nezamestnaných k ekonomicky aktívnym osobám. V prípade evidovanej nezamestnanosti, pod pojmom nezamestnaný rozumieme uchádzača o prácu evidovaného na úrade práce.

$$u = \frac{U}{L+U} \times 100$$

kde:

u – miera nezamestnanosti,

U – počet nezamestnaných ,

L – počet zamestnaných .

Absolventskú mieru nezamestnanosti môžeme potom vypočítať ako podiel absolventov, ktorí sú evidovaní na úrade práce a počtu absolventov denného štúdia po dobu dvoch rokov od ukončenia sústavnej prípravy na povolanie.³²

³¹ <http://www.cvtisr.sk/>

³² Na výpočet absolventskej miery nezamestnanosti používa tento vzťah MŠVVŠ SR.

$$AMN = \frac{UoZ \text{ absolventi škôl}}{\text{absolventi v predchádzajúcich dvoch školských rokoch}} \times 100$$

AMN – absolventská miera nezamestnanosti

Na sledovanie dlhodobej nezamestnanosti sme využili dve metódy. Prvou z nich je výpočet dlhodobej miery nezamestnanosti, ktorá vyjadruje pomer nezamestnaných, ktorí sú na úrade práce evidovaní dlhšie ako 12 mesiacov ku všetkým zamestnaným aj nezamestnaným osobám na trhu práce.

$$u_d = \frac{U_d}{L+U} \times 100$$

kde:

u_d – dlhodobá miera nezamestnanosti,

U_d – počet dlhodobo nezamestnaných,

U – počet nezamestnaných,

L – počet zamestnaných.

Druhou metódou na meranie dlhodobej nezamestnanosti je rozsah dlhodobej nezamestnanosti, ktorý môžeme vypočítať ako pomer dlhodobo nezamestnaných k celkovému počtu nezamestnaných.

$$RDN = \frac{U_d}{U} \times 100$$

kde:

RDN – rozsah dlhodobej nezamestnanosti,

U_d – počet dlhodobo nezamestnaných,

U – počet nezamestnaných.

Rozsah dlhodobej nezamestnanosti absolventov počítame ako pomer absolventov evidovaných na úrade práce dlhšie ako 12 mesiacov k celkovému počtu nezamestnaných absolventov.

$$RDNA = \frac{UoZ \text{ absolventi škôl evidovaný dlhšie ako 12 mesiacov}}{UoZ \text{ absolventi škôl}} \times 100$$

kde:

RDNA – rozsah dlhodobej nezamestnanosti absolventov.

3.3 Analýza štruktúry nezamestnanosti

Pomocou analýz štruktúry sme zisťovali, ktoré kraje a ktoré skupiny absolventov podľa ukončeného stupňa vzdelania najviac prispeli k rastu nezamestnanosti a rastu dlhodobej nezamestnanosti na Slovensku. Použili sme tieto metódy:

- *Príspevková (prírastková) metóda,*
- *Miery podobnosti štruktúr.*

Príspevková metóda sa používa na analýzu aditívnych (súčtových) veličín Y , ktoré vzniknú súčtom jednotlivých zložiek:³³

$$Y = \sum_{i=1}^n y_i$$

kde:

Y - *aditívna veličina,*

y_i - *jednotlivé zložky.*

Analýza má niekoľko krokov, z ktorých prvým je výpočet *relatívneho prírastku agregovanej veličiny*. Pomocou tejto veličiny zistíme, aký veľký prírastok nadobudol agregát (v našom prípade celkový počet absolventov UoZ) v porovnaní s predchádzajúcim obdobím.

$$k_{dt} = \frac{Y_t - Y_{t-1}}{Y_{t-1}} = \frac{d(Y)}{Y_{t-1}}$$

³³ VOJTKOVÁ, M. 2016. Demografia podnikov: teoretické aspekty a empiria. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2016, s. 73. ISBN 978-80-7560-028-8.

Následne vypočítame *relatívny prírastok jednotlivých zložiek* (v našom prípade krajov a skupín absolventov podľa vzdelania), pre zistenie, aký relatívny prírastok jednotlivé zložky nadobudli.

$$k_{dt} = \frac{y_t^i - y_{t-1}^i}{y_{t-1}^i} = \frac{d(y)}{y_{t-1}^i}$$

Podiel jednotlivých zložiek na agregovanej veličine sme vyjadrili štruktúrnymi číslami.

$$s_{t-1}^i = \frac{y_{t-1}^i}{Y_{t-1}}$$

Posledným krokom je pomocou štruktúrnych čísel vypočítať príspevky, ktorými jednotlivé zložky prispeli k relatívnemu prírastku agregovanej veličiny podľa vzťahu:.

$$\frac{y_t^i - y_{t-1}^i}{y_{t-1}^i} * s_{t-1}^i$$

Miery podobnosti štruktúr sme použili na zistenie toho, či je štruktúra počtu nezamestnaných absolventov v jednotlivých krajocho a v jednotlivých skupinách absolventov členených podľa stupňov vzdelania podobná alebo sa v porovnávaných rokoch zmenila. Využili sme tieto miery podobnosti štruktúr:

- Suslovov koeficient,
- Gallagherov index,
- Monroeov index,
- Gatevov index,
- Ryabtesov index,
- Szalaiov index.

Prvým krokom bol výpočet štruktúrnych čísel x_i a y_i , ktoré vyjadrujú podiel i -tej časti zložky na celkovej hodnote aditívnej veličiny v období k a v období j .

$$x_i = \frac{z_k}{\sum_{i=1}^n z_k} \qquad y_i = \frac{z_j}{\sum_{i=1}^n z_j}$$

kde:

z_k a z_j - hodnoty jednotlivých zložiek v období k a j ,

$\sum_{i=1}^n z_{k,j}$ - hodnoty aditívnej veličiny v období k a j .

Suslovov koeficient slúži na zistenie toho, ktorá zložka v porovnávaných rokoch dosiahla najväčšiu odlišnosť. Koeficient môže dosiahnuť hodnoty z intervalu $\langle 0; 2/n \rangle$. Ak sa jeho hodnota blíži k nule, podobnosť štruktúr sa zvyšuje, naopak ak sa blíži k hodnote $2/n$, odlišnosť štruktúr sa zvyšuje. Koeficient sme vypočítali na základe vzťahu:

$$d_{sus} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n |x_i - y_i|$$

kde:

n - počet zložiek štruktúry,

x_i, y_i - vypočítané štruktúrne čísla.

Ostatné miery podobnosti štruktúr, teda *Gallagerov*, *Monreov*, *Gatevov*, *Ryabtesov* a *Szalaiov* index, nadobúdajú hodnoty z intervalu od $\langle 0; 1 \rangle$, ich interpretácia je taktiež podobná. Ak sa hodnoty mier blížia k 0 odlišnosť štruktúry klesá, naopak ak sa blížia k 1 odlišnosť štruktúr rastie. „Nevýhodou týchto mier je, že nemajú logickú interpretáciu čiastkových výsledkov, pretože výsledná hodnota nemá mernú jednotku, čiže poskytujú len celkové zhodnotenie miery podobnosti porovnávaných štruktúr.“³⁴

Spomínané indexy sme kvantifikovali na základe vzťahov:

³⁴ VOJTKOVÁ, M. 2016. Demografia podnikov: teoretické aspekty a empiria. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2016, s. 79. ISBN 978-80-7560-028-8.

$$I_{GALLAGEROV} = \sqrt{\frac{1}{2} \sum_{i=1}^n (x_i - y_i)^2}$$

$$I_{MONREOV} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - y_i)^2}{1 + \sum_{i=1}^n y_i^2}}$$

$$I_{GATEVOV} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - y_i)^2}{\sum_{i=1}^n (x_i^2 + y_i^2)}}$$

$$I_{RYABTESOV} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - y_i)^2}{\sum_{i=1}^n (x_i + y_i)^2}}$$

$$I_{SZALAI OV} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n \left(\frac{x_i - y_i}{x_i + y_i} \right)^2}{n}}$$

kde:

n - počet zložiek štruktúry,

x_i, y_i - vypočítané štruktúrne čísla.

3.4 Elementárne charakteristiky časového radu

Pre účely našej práce sme zhromaždili údaje o rôznych ukazovateľoch týkajúcich sa nezamestnanosti absolventov stredných škôl, ktoré sú vo forme časových radov začínajúcich rokom 2008 a končiacich rokom 2016. Na určenie základných zmien vývoja časového radu sme využili jednoduché miery dynamiky časového radu, ktoré sme počítali pomocou nasledujúcich vzťahov:

- **Absolútny prírastok (d_t)** predstavuje hodnotu, o ktorú sa zvýšila alebo znížila hodnota sledovanej veličiny oproti predchádzajúcemu obdobiu.

$$d_t = y_t - y_{t-1}$$

- **Koeficient rastu (k_t)** vyjadruje koľkonásobne sa sledovaný ukazovateľ zvýšil alebo znížil v dvoch po sebe idúcich rokoch. Tento koeficient nevyjadrujeme v pôvodných jednotkách sledovanej veličiny, ale v desatinných číslach.

$$k_t = \frac{y_t}{y_{t-1}}$$

- **Relatívny prírastok (k_{dt})** môžeme definovať ako podiel absolútnej diferencie a príslušnej hodnoty časového radu, ktorá prislúcha predchádzajúcemu roku.

$$k_{dt} = \frac{d_t}{y_{t-1}}$$

- **Tempo rastu (Tm_t)** je vyjadrením koeficientu rastu v percentách.

$$Tm_t = k_t \cdot 100 \%$$

- **Tempo prírastku (Tm_{dt})** predstavuje relatívny prírastok vyjadrený v percentách.

$$Tm_{dt} = k_{dt} \cdot 100 \%$$

- **Bázický index (i_t)** vyjadruje koľkonásobne sa sledovaný ukazovateľ zvýšil alebo znížil oproti bázickému obdobiu.

$$i_t = \frac{y_t}{y_0}$$

Vo všetkých prípadoch platí, že:

y_t – hodnota veličiny v sledovanom období,

y_{t-1} – hodnota veličiny v predchádzajúcom období $t-1$,

y_0 – hodnota veličiny v bázickom (základnom období).

3.5 Prezentácia a interpretácia výsledkov

Všetky dáta, ktoré sme zhromaždili pre účely tejto analýzy, tvoria súbor dát pre túto diplomovú prácu. Tento súbor dát sme kvôli prehľadnosti graficky charakterizovali aj pomocou využitia grafov a tabuliek. Grafická charakteristika je nástrojom, ktorý umožňuje jednoduchšie porozumieť skúmanému problému a vedie k jeho jednoduchšiemu pochopeniu.

V našej práci sme na analýzu a zobrazenie výsledkov využili tabuľkový softvér Excel, kde sme pre opísanie vývoja skúmanej veličiny použili stĺpcové a čiarové grafy. Pri analýze štruktúry agregátnych veličín sme zostrojili prehľadné kruhové diagramy, ktoré vyjadrujú podiel jednotlivých čiastkových veličín.

Najdôležitejšou časťou práce je vyhodnotenie výsledkov analyzovaných údajov, teda ich interpretácia. Výsledky sme vysvetlili a vyhodnotili, pričom sme pozornosť venovali aj existujúcim štúdiám daného problému.

4 Výsledky práce a diskusia

Sledovanie vývoja štruktúry nezamestnanosti je neodmysliteľnou časťou jej správnej regulácie a efektívneho znižovania. Absolventi, ktorí sú jednou z najrizikovejších skupín ovplyvnených nezamestnanosťou si zaslúžia pri skúmaní vývoja nezamestnanosti osobitnú pozornosť. Ich bezproblémové uplatnenie na trhu práce je dôležité nielen pre ich osobný rozvoj, ale aj pre rozvoj ekonomiky krajiny. Výsledkom práce je zhodnotenie vývoja nezamestnanosti a voľných pracovných miest vhodných pre absolventov stredných škôl, analýza štruktúry nezamestnaných absolventov v jednotlivých krajochoch a tiež analýza štruktúry úspešnosti absolventov pri hľadaní práce podľa jednotlivých stupňov vzdelania.

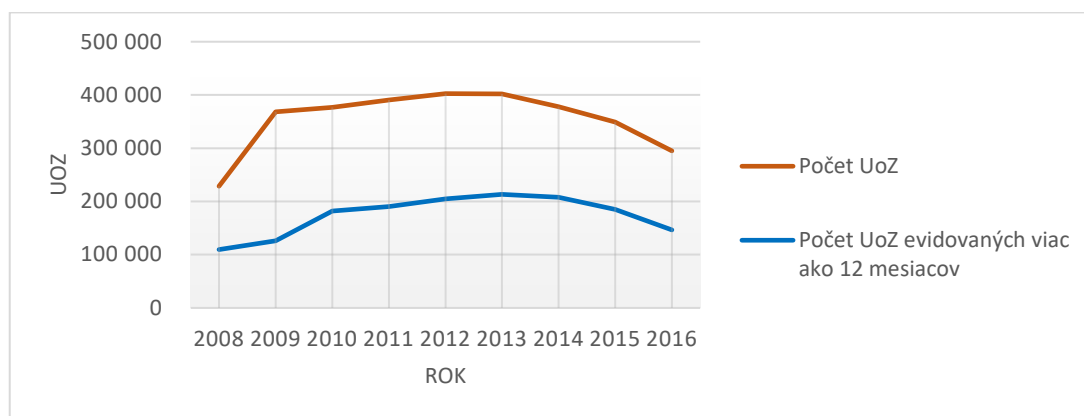
4.1 Absolventská nezamestnanosť ako súčasť celkovej nezamestnanosti

Prebytok pracovných síl na trhu práce výrazne znižuje šancu absolventov stredných škôl nájsť si prácu. Nezamestnanosť absolventov budeme teda v prvom rade skúmať v súvislosti s celkovou nezamestnanosťou. Evidovaná miera nezamestnanosti určuje mieru nezamestnanosti absolventov stredných škôl až na 50 %, kým u vysokoškolákov je to len 9 %.³⁵

Celkový počet evidovaných uchádzačov o zamestnanie (graf č. 3) začal výrazne rásť v roku 2009 vplyvom globálnej hospodárskej krízy, ktorá postihla trhy práce všetkých krajín Európskej únie. Počet uchádzačov o zamestnanie vzrástol oproti roku 2008 o takmer 140 000. Zníženie počtu pracovných miest najviac pocítili zamestnanci pracujúci na základe dočasných pracovných zmlúv, zamestnanci, ktorým bola práca sprostredkovaná cez agentúry, a taktiež slovenskí občania pracujúci v zahraničí. Kríza mala dosah aj na mladých ľudí, ktorých nezamestnanosť dosahovala v Európskej únii najvyššie historické hodnoty. Po roku 2009 počet uchádzačov o zamestnanie na Slovensku rástol pomalým tempom až do roku 2013, keď sa vývoj ustálil a postupne začal klesať. Klesajúci trend neustále pokračuje a tempo poklesu sa taktiež zvyšuje. V roku 2016 je však počet uchádzačov o zamestnanie stále 1,29-násobne vyšší ako v základnom roku 2008, čo v absolútnom vyjadrení predstavuje o 66 062 nezamestnaných viac.

³⁵ HERICH J. Evidovaná nezamestnanosť absolventov stredných škôl [elektronický zdroj]. Bratislava : Centrum vedecko – technických informácií SR, 2017, s 19.

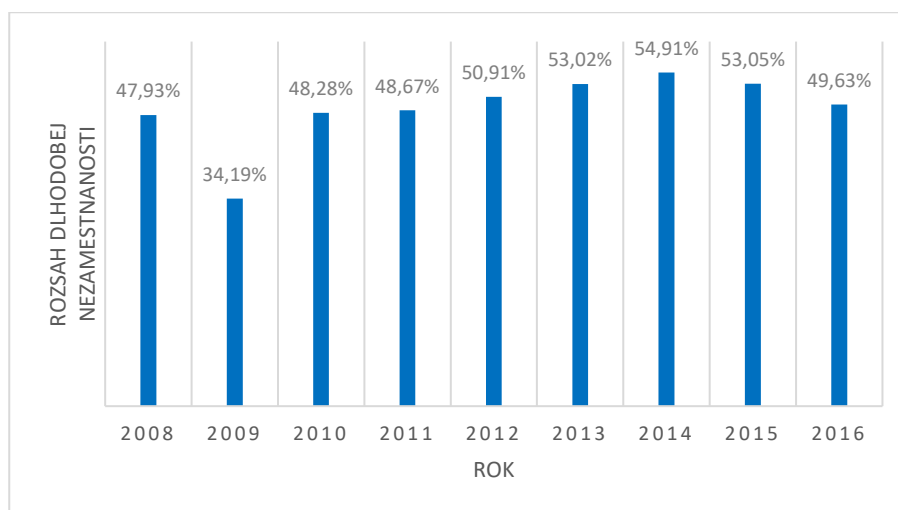
Graf č. 3: Vývoj počtu uchádzačov o zamestnanie v rokoch 2008 - 2016

Zdroj: vlastné spracovanie podľa štatistík ÚPSVaR

Jedným z najväznejších problémov týkajúcich sa nezamestnanosti na Slovensku je dlhodobá nezamestnanosť. Uchádzači o zamestnanie, ktorí sú na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny evidovaní dlhšie ako jeden rok, tvorili v roku 2016 takmer polovicu všetkých uchádzačov. Najviac dlhodobo nezamestnaných bolo evidovaných v roku 2014, keď tvorili 54,91 % (graf č. 4) zo všetkých uchádzačov o zamestnanie. Pozitívom je, že s klesajúcim počtom nezamestnaných klesá aj počet dlhodobo nezamestnaných osôb.

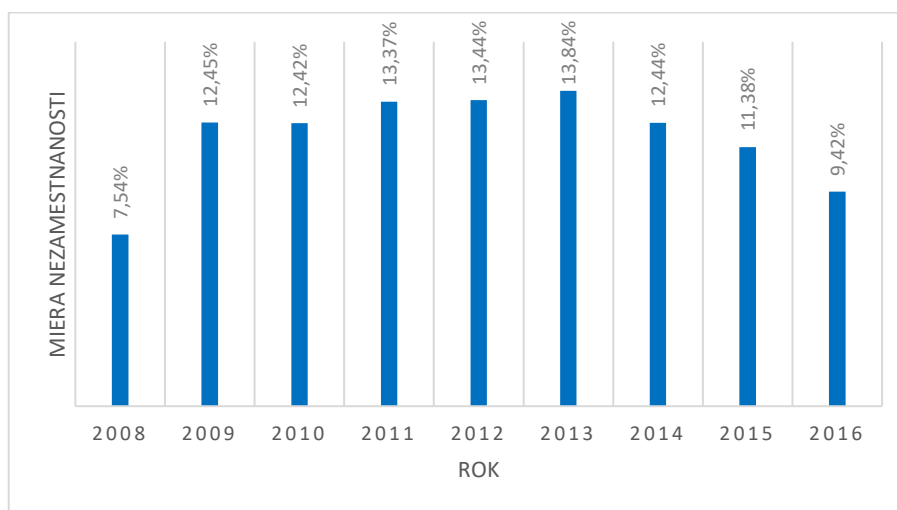
Graf č. 4: Vývoj rozsahu dlhodobej nezamestnanosti v SR v rokoch 2008 - 2016

Zdroj: vlastné spracovanie podľa štatistík ÚPSVaR

Riziko a pravdepodobnosť nastatia nezamestnanosti vyjadrujeme ukazovateľom miera nezamestnanosti. Vývoj miery nezamestnanosti (graf č. 5), taktiež poukazuje na významný vplyv krízy, následkom ktorej miera nezamestnanosti v roku 2009 vzrástla oproti predchádzajúcemu roku takmer dvojnásobne. V sledovanom období dosiahla miera nezamestnanosti svoje maximum v roku 2013, keď dosiahla 13,84 %. V roku 2016 sa opäť pomaly približuje k stavu pred hospodárskou krízou.

Graf č. 5: Vývoj miery nezamestnanosti v SR v rokoch 2008 - 2016

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa štatistík ÚPSVaR

Každoročne sa plynulý prechod na trh práce nepodarí tisíckam stredoškôľakov, ktorí sú následne povinní evidovať sa na úrade práce. Nedostatok pracovných miest a prebytok pracovných síl znižuje ich šancu integrovať sa na trhu práce hneď po ukončení vzdelania. Absolventi, ako jedna z rizikových skupín, sú viac ovplyvnení výkyvmi situácie na pracovnom trhu. Príkladom je situácia v roku 2009, keď počet absolventov stúpol 1,65-násobne oproti predchádzajúcemu roku. Celková nezamestnanosť v tomto roku stúpila oproti roku 2008 len 1,61-násobne.

Zastúpenie absolventov stredných škôl v celkovom počte uchádzačov o zamestnanie (tabuľka č. 3) ani v jednom sledovanom roku nepresiahlo hranicu 10 %. Podiel zastúpenia absolventov stredných škôl na celkovom počte nezamestnaných sa od septembra 2010, kedy

bolo dosiahnuté maximum 7,64 %, neustále znižuje. V roku 2016 tvorili absolventi stredných škôl menej ako 5 % uchádzačov o zamestnanie, oproti roku 2008 teda nastal pokles o 2,55 %.

Tabuľka č. 3: Podiel UoZ - absolventov SŠ na celkovom počte UoZ v rokoch 2008 - 2016

Rok	UoZ - celkovo	UoZ - absolventi stredných škôl	Podiel UoZ - absolventov SŠ na celkovom počte UoZ
2008	228 659	16 501	7,22%
2009	368 021	27 230	7,40%
2010	377 007	28 786	7,64%
2011	390 559	27 214	6,97%
2012	402 518	22113	5,49%
2013	402 213	23 998	5,97%
2014	378 020	21211	5,61%
2015	349 137	17259	4,94%
2016	294 721	13750	4,67%

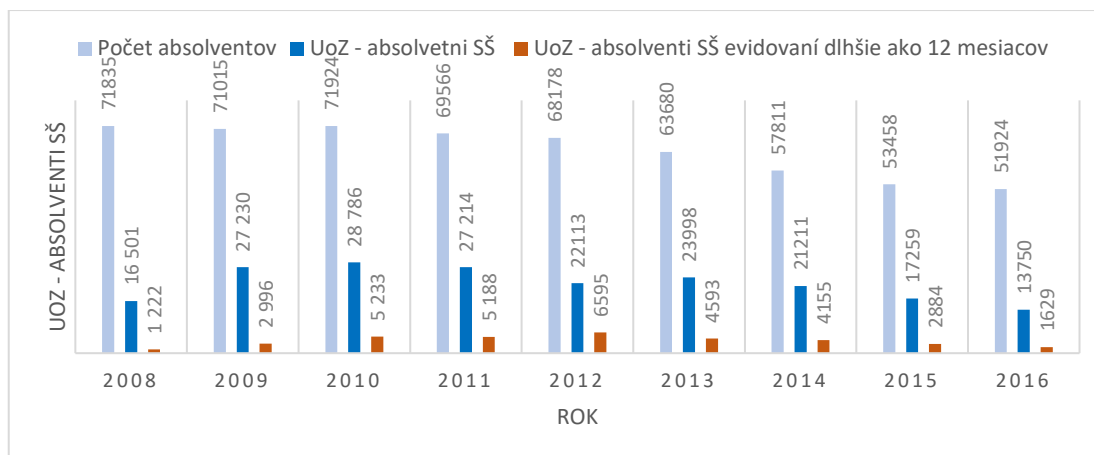
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa štatistík ÚPSVaR

4.2 Analýza vývoja nezamestnanosti absolventov stredných škôl v SR

Počet absolventov uchádzačov o zamestnanie v jednotlivých rokoch, ovplyvňujú celkové počty absolventov v predchádzajúcich školských rokoch. Počet absolventov v jednotlivých rokoch silne závisí od demografického vývoja v krajine. Pokles počtu absolventov stredných škôl je z časti dôsledkom klesania pôrodnosti na začiatku deväťdesiatych rokov.

Celkový počet absolventov (graf č. 6) bol na začiatku sledovaného obdobia pomerne stabilný. Strednú školu úspešne ukončilo viac ako 71 000 absolventov ročne. Prvý výraznejší pokles nastal v roku 2011, keď počet absolventov klesol oproti roku 2008 o viac ako 3 %. Tento trend poklesu počtu absolventov pretrváva až do roku 2016. Najväčší absolútny úbytok absolventov nastal v roku 2014, kedy ich počet oproti roku 2013 klesol o 5 869 absolventov. V roku 2016 bolo v štatistickej ročenke školstva evidovaných 51 924 absolventov, čo predstavuje v porovnaní s rokom 2008 pokles takmer o tretinu pôvodného počtu absolventov. V absolútnom vyjadrení počet absolventov klesol o 19 911, čo predstavuje pokles o 27 %.

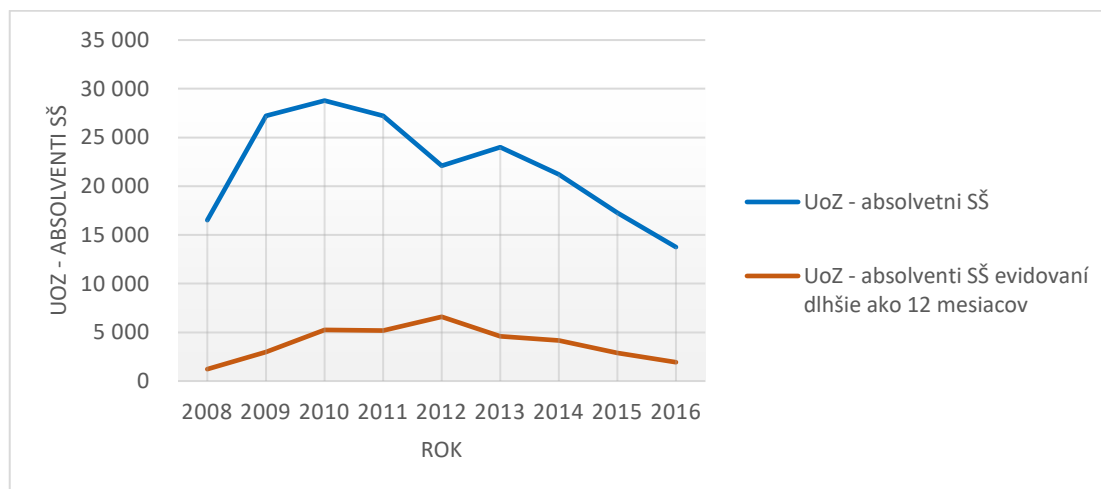
Graf č. 6: Vývoj počtu absolventov SŠ a absolventov UoZ v SR v rokoch 2008 - 2016

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa štatistík ÚPSVaR a CVTI SR

Pri skúmaní vývoja celkového počtu absolventov uchádzačov o zamestnanie (graf č. 7) môžeme opäť v roku 2009 vidieť negatívny dopad hospodárskej a ekonomickej krízy na vývoj nezamestnanosti absolventov na trhu práce. Vývoj počtu nezamestnaných absolventov má v posledných štyroch rokoch klesajúcu tendenciu a klesá aj počet dlhodobo nezamestnaných absolventov stredných škôl. Tento trend je však značne ovplyvnený znižujúcim sa počtom absolventov v týchto rokoch a preto má väčšiu výpovednú hodnotu o stave na trhu práce absolventská miera nezamestnanosti.

Graf č. 7: Vývoj počtu UoZ absolventov SŠ a dlhodobo evidovaných absolventov SŠ v rokoch 2008 - 2016

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa absolventských štatistík ÚPSVaR

Vývoj počtu absolventov uchádzačov o zamestnanie môžeme zhodnotiť aj pomocou elementárnych charakteristík časových radov (tabuľka č. 4). Najvyšší absolútny prírastok bol zaznamenaný v roku 2009, keď v evidencii pribudlo 10 729 absolventov stredných škôl, čo predstavuje aj najväčší relatívny nárast počtu uchádzačov o zamestnanie a to až o 65,02 %. Naopak najväčší absolútny pokles oproti predchádzajúcemu roku nastal v roku 2012, keď z evidencie ubudlo 5 101 uchádzačov. Najväčší relatívny pokles však nastal v roku 2016, keď počet uchádzačov predstavoval len 0,80-násobok uchádzačov v roku 2015, čo predstavuje pokles o 20,33 %. Oproti základnému roku 2008 bol počet absolventov v nasledujúcich rokoch vždy väčší, až do roku 2016, kedy bazický index dosiahol hodnotu 0,83, čo v absolútnom vyjadrení predstavuje pokles oproti základnému obdobiu o 2 751 absolventov uchádzačov o zamestnanie.

Tabuľka č. 4: Výpočet základných charakteristík ČR absolventov UoZ v rokoch 2008-2016

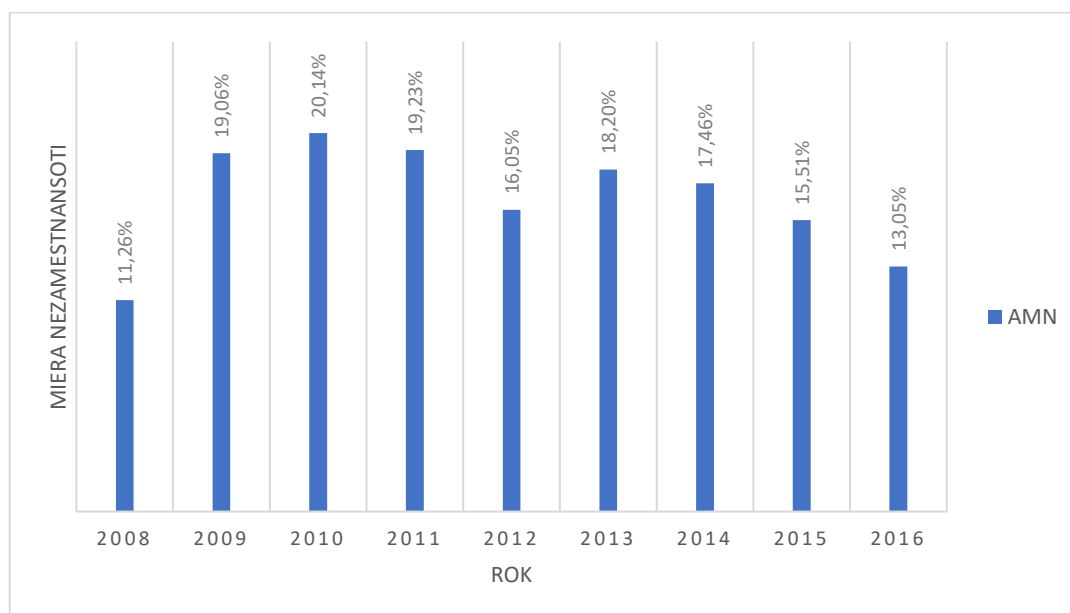
Rok	UoZ - absolventi SŠ	Absolútny prírastok	Koeficient rastu	Relatívny prírastok	Tempo rastu	Tempo prírastku	Bázický index
		d_t	k_t	k_{dt}	T_{mt}	$T_{m_{dt}}$	i_t
2008	16501	x	x	x	x	x	x
2009	27230	10729	1,6502	0,6502	165,02	65,02	1,6502
2010	28786	1556	1,0571	0,0571	105,71	5,71	1,7445
2011	27214	-1572	0,9454	-0,0546	94,54	-5,46	1,6492
2012	22113	-5101	0,8126	-0,1874	81,26	-18,74	1,3401
2013	23998	1885	1,0852	0,0852	108,52	8,52	1,4543
2014	21211	-2787	0,8839	-0,1161	88,39	-11,61	1,2854
2015	17259	-3952	0,8137	-0,1863	81,37	-18,63	1,0459
2016	13750	-3509	0,7967	-0,2033	79,67	-20,33	0,8333

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa absolventských štatistík ÚPSVaR

Dôkazom toho, že absolventi sú jednou z najrizikovejších skupín ohrozených nezamestnanosťou, sú miery absolventskej nezamestnanosti (graf č. 8). Tá dosahuje počas celého sledovaného obdobia oveľa vyššie hodnoty ako evidovaná miera nezamestnanosti. Absolventská miera nezamestnanosti dosiahla svoje maximum v roku 2010, keď bola jej

hodnota 20,14 %. Od roku 2013 hodnoty tohto ukazovateľa sústavne klesajú. Najväčší pokles nezamestnanosti bol zaznamenaný v roku 2016, keď sledovaná miera klesla takmer o 2 %. Stav však stále nie je rovnaký ako pred hospodárskou krízou, kedy bola miera absolventskej nezamestnanosti o 1,79 % nižšia. Trend sa však vyvíja dobre a systematicky klesá a tak v nasledujúcich rokoch môžeme očakávať porovnateľné hodnoty ako v čase pred krízou na trhu práce.

Graf č. 8: Vývoj absolventskej miery nezamestnanosti v rokoch 2008 - 2016

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa absolventských štatistík ÚPSVaR a CVTI

Problém *dlhodobej nezamestnanosti* je prítomný aj pri bližšom pohľade na nezamestnanosť absolventov stredných škôl. Jeho rozsah nie je taký značný ako pri skúmaní celkovej nezamestnanosti, ktoré dokazuje, že takmer každý druhý uchádzač o zamestnanie je nezamestnaný dlhodobo.

Vývoj počtu dlhodobo nezamestnaných absolventov sme priblížili pomocou základných charakteristík časových radov (tabuľka č. 5). Najväčší relatívny nárast dlhodobo nezamestnaných absolventov nastal v roku 2009, keď predstavoval 2,45-násobok ich počtu v predchádzajúcom roku, čo v percentuálnom vyjadrení predstavuje zvýšenie o 145, 17 %. Tento obrovský nárast môžeme považovať za dôsledok hospodárskej krízy, ktorá absolventom znemožnila hľadanie práce na relatívne dlhý čas. Oproti bazickému roku 2008 bola situácia

najhoršia v roku 2012, keď počet dlhodobo nezamestnaných absolventov vzrástol až 5,4-násobne. V ostatných rokoch dosahuje bazický index stále hodnotu nad 1, čo znamená, že celkový počet dlhodobo nezamestnaných sa ani v jednom sledovanom roku oproti bazickému obdobiu neznížil. K pôvodným hodnotám z roku 2008 sa najviac približuje rok 2016, kedy bazický index dosahuje hodnotu 1,57. V tomto roku bol tiež zaznamenaný najvyšší relatívny úbytok oproti predchádzajúcemu roku, ktorý predstavoval 0,66-násobné zníženie, t. j. zníženie o 33,63 % dlhodobo nezamestnaných absolventov.

Tabuľka č. 5: Výpočet základných charakteristík ČR abs. UoZ evidovaných > 12 mesiacov v rokoch 2008-2016

Rok	UoZ - absolventi SŠ evidovaní dlhšie ako 12 mesiacov	Absolútny prírastok	Koeficient rastu	Relatívny prírastok	Tempo rastu	Tempo prírastku	Bázický index
		d_t	k_t	k_{dt}	Tm_t	Tm_{dt}	i_t
2008	1 222	x	x	x	x	x	x
2009	2 996	1 774	2,4517	1,4517	245,17	145,17	2,4517
2010	5 233	2237	1,7467	0,7467	174,67	74,67	4,2823
2011	5 188	-45	0,9914	-0,0086	99,14	-0,86	4,2455
2012	6595	1407	1,2712	0,2712	127,12	27,12	5,3969
2013	4593	-2002	0,6964	-0,3036	69,64	-30,36	3,7586
2014	4155	-438	0,9046	-0,0954	90,46	-9,54	3,4002
2015	2884	-1271	0,6941	-0,3059	69,41	-30,59	2,3601
2016	1914	-970	0,6637	-0,3363	66,37	-33,63	1,5663

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa absolventských štatistík ÚPSVaR

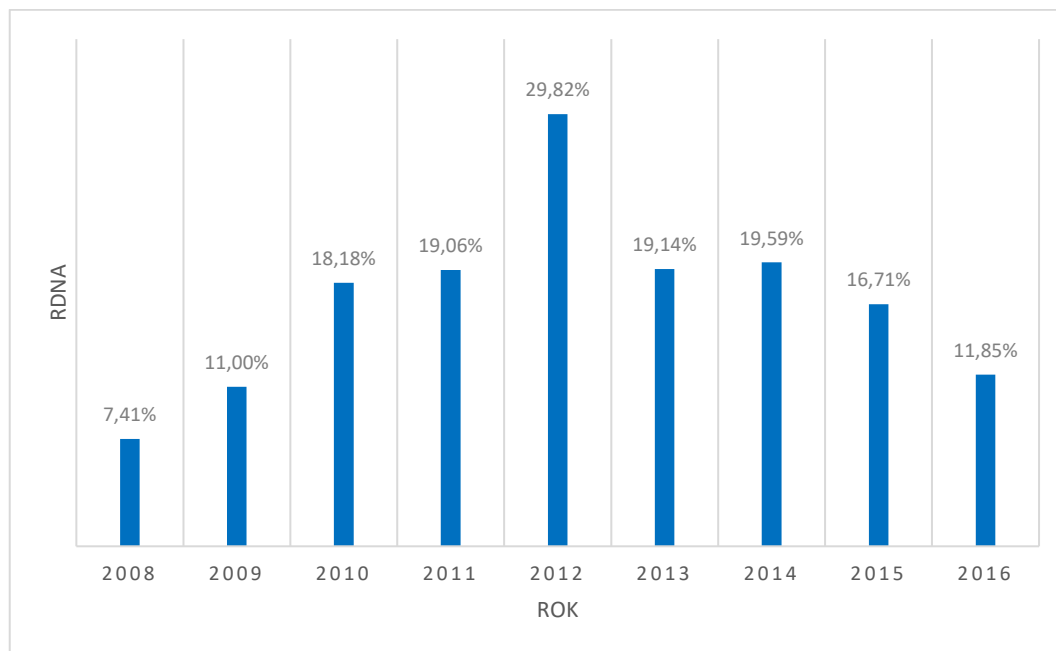
Vývoj dlhodobej nezamestnanosti absolventov, sme zhodnotili pomocou ukazovateľa rozsahu dlhodobej nezamestnanosti absolventov. Ukazovateľ *rozsah dlhodobej nezamestnanosti* je vyjadrením podielu dlhodobo nezamestnaných absolventov na celkovom počte absolventov uchádzačov o zamestnanie (graf č. 9).

Najväčší rozsah dlhodobej nezamestnanosti absolventov stredných škôl bol evidovaný v roku 2012, keď dlhodobo nezamestnaní absolventi tvorili takmer tretinu všetkých uchádzačov

o zamestnanie. V tomto roku sa naplno prejavili dôsledky krízy, ktoré dlhodobo pripravili týchto mladých ľudí o šancu nájsť si svoje prvé zamestnanie.

V roku 2016 počet absolventov stredných škôl evidovaných dlhšie ako dvanásť mesiacov klesol na 1629, čo predstavuje 11,85 % zo všetkých absolventov uchádzačov o zamestnanie, t. j. dlhodobo nezamestnaný bol každý siedmy uchádzač. Stále je to však v porovnaní s rokom 2008, kedy bolo dlhodobo nezamestnaných len 7,41 % všetkých uchádzačov, dosť vysoké percento. Vývoj naznačuje klesanie, avšak môže trvať niekoľko rokov, kým bude situácia opäť rovnaká.

Graf č. 9: Vývoj rozsahu dlhodobej nezamestnanosti absolventov v rokoch 2008 - 2016

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa absolventských štatistík ÚPSVaR

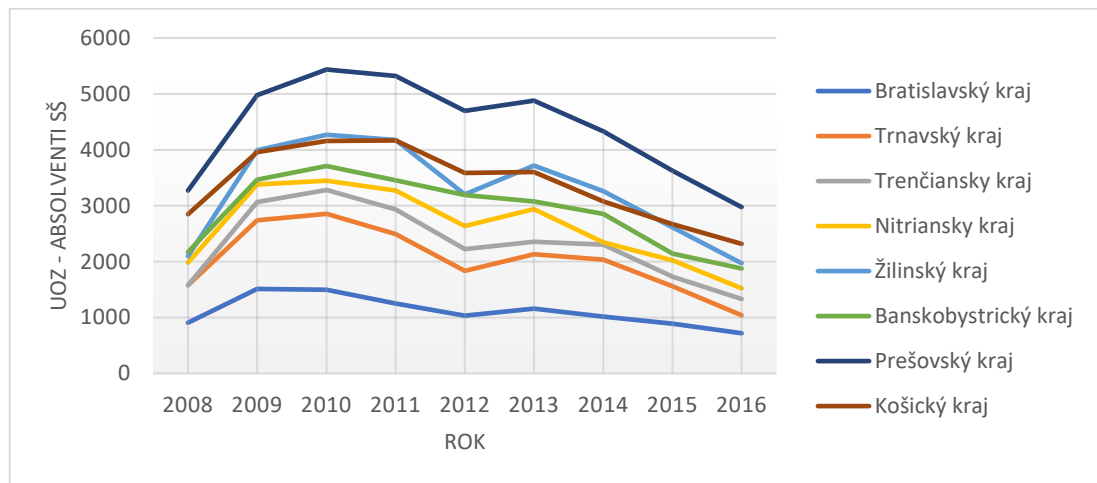
Riešeniu tejto situácie môžu dopomôcť vhodné aktívne opatrenia trhu práce, ktoré by mali zabezpečiť čo najrýchlejšiu integráciu absolventov na trh práce s cieľom vyhnúť sa dlhodobej absencii týchto mladých ľudí na trhu práce, ktorá vedie k prehľbovaniu neúspechu pri hľadaní prvého zamestnania.

4.3 Analýza vývoja nezamestnanosti absolventov stredných škôl podľa krajov

Slovensko je jednou z krajín s najväčšími regionálnymi rozdielmi vo výške miezd a miere nezamestnanosti.³⁶ Situácia v Bratislavskom kraji sa od ostatných krajov diametrálne odlišuje a rozdiely sa neustále prehľbujú. Západné Slovensko svojou infraštruktúrou a dostupnosťou láka zahraničných investorov, ktorí vytvárajú nové pracovné miesta. Naopak na strednom a východnom Slovensku je situácia opačná a nedostatočne vybudovaná infraštruktúra a nadbytočné náklady spojené z logistikou investorov odrádzajú.

Počet absolventov stredných škôl uchádzačov o zamestnanie sa najviac sa sústreďuje v slabšie rozvinutých krajoch Slovenska (graf č. 10). Počet absolventov uchádzačov o zamestnanie je najvyšší v Prešovskom kraji, Košickom a Banskobystrickom kraji, kde množstvo mladých ľudí, kvôli nedostatku pracovných príležitostí, končí hneď po ukončení štúdia na úrade práce. Kraje západného Slovenska dosahujú najnižšie priečky v počte nezamestnaných absolventov.

Graf č. 10: Vývoj počtu absolventov SŠ uchádzačov o zamestnanie podľa krajov v rokoch 2008 - 2016

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa absolventských štatistík ÚPSVaR

Vývoj počtu absolventov uchádzačov o zamestnanie mal v sledovanom období podobný trend v každom kraji Slovenskej republiky (graf č. 10). V posledných rokoch počet uchádzačov

³⁶ <http://www.oecd.org/regional/oecd-regions-at-a-glance-19990057.htm>

o zamestnanie v každom kraji klesá. Prostredníctvom príspevkovej metódy sme zistili, ktoré kraje najviac prispeli k zmene počtu nezamestnaných absolventov, pričom sme sa zamerali na porovnanie rokov 2008 a 2016 (tabuľka č. 6).

Zistili sme, že najväčší pokles uchádzačov o zamestnanie v roku 2016 oproti roku 2008 nastal v Trnavskom kraji (pokles o 34,09 %) a najmenší v Žilinskom kraji (pokles o 5,96 %). V roku 2008 tvorili takmer pätinu (19,90 %) absolventi uchádzači o zamestnanie z Prešovského kraja. Na celkovom poklese počtu nezamestnaných o 16,29 % sa najviac podieľal Trnavský kraj (3,28 %) a Košický kraj (3,21 %).

Tabuľka č. 6: Príspevková metóda - UoZ absolventi SŠ podľa krajov

KRAJ	Relatívny prírastok	Štruktúrne číslo	Príspevok
BA	-0,2055	0,0551	-0,0113
TT	-0,3409	0,0961	-0,0328
TN	-0,1560	0,0960	-0,0150
NR	-0,2325	0,1207	-0,0281
ZA	-0,0596	0,1276	-0,0076
BB	-0,1363	0,1322	-0,0180
PO	-0,0902	0,1990	-0,0180
KE	-0,1856	0,1732	-0,0321
SPOLU	-0,1629	1,0000	-0,1629

Zdroj: Vlastné spracovanie

Zmeny v štruktúre počtu absolventov uchádzačov o zamestnanie sme zhodnotili pomocou *mier podobnosti štruktúr*. Ich výpočtom sme zistili, či sú štruktúry počtu nezamestnaných v rokoch 2008 a 2016 v jednotlivých krajoch podobné alebo sa zmenili (tabuľka č. 7). Najvyšší podiel na počte uchádzačov o zamestnanie mal v oboch porovnávaných rokoch Prešovský kraj (v roku 2008 podiel 19,90 % a v roku 2014 podiel 21,63 %) a naopak najnižší podiel si zachoval v oboch rokoch Bratislavský kraj (v roku 2008 podiel 5,51 % a v roku 2016 5,23 %). Dve najvyššie absolútne odchýlky v podiele počtu nezamestnaných boli nameraná v Trnavskom kraji (2,04 p. b.) a v Prešovskom kraji (1,73 p. b.). Kým v Trnavskom kraji šlo o pokles v podiele nezamestnaných, v Prešovskom kraji bol zaznamenaný nárast. Najmenšia absolútna odchýlka bola zistená v Bratislavskom kraji (0,28 p. b.).

Suslovov koeficient nadobudol veľmi nízku hodnotu 0,0095. V našom prípade môže tento koeficient nadobudnúť hodnotu z intervalu $\langle 0; 0,25 \rangle$. Usúdili sme, že hodnota Suslovovho koeficienta blížiac sa k nule je dostatočne nízka na to, aby sme mohli tvrdiť, že štruktúra počtu absolventov uchádzačov o zamestnanie výrazne nelišila. Výpočet ostatných mier podobnosti štruktúr, ktoré taktiež nadobudli nízke hodnoty nás utvrdil v tom, že v štruktúre nenastali výrazné zmeny. Tieto výsledky naznačujú, že regióny najviac ohrozené nezamestnanosťou počas deviatich skúmaných rokov nedokázali posilniť svoje postavenie týkajúce sa nezamestnanosti absolventov stredných škôl a za ostatnými krajmi neustále zaostávajú.

Tabuľka č. 7: Výpočet mier podobnosti štruktúr absolventov UoZ podľa krajov

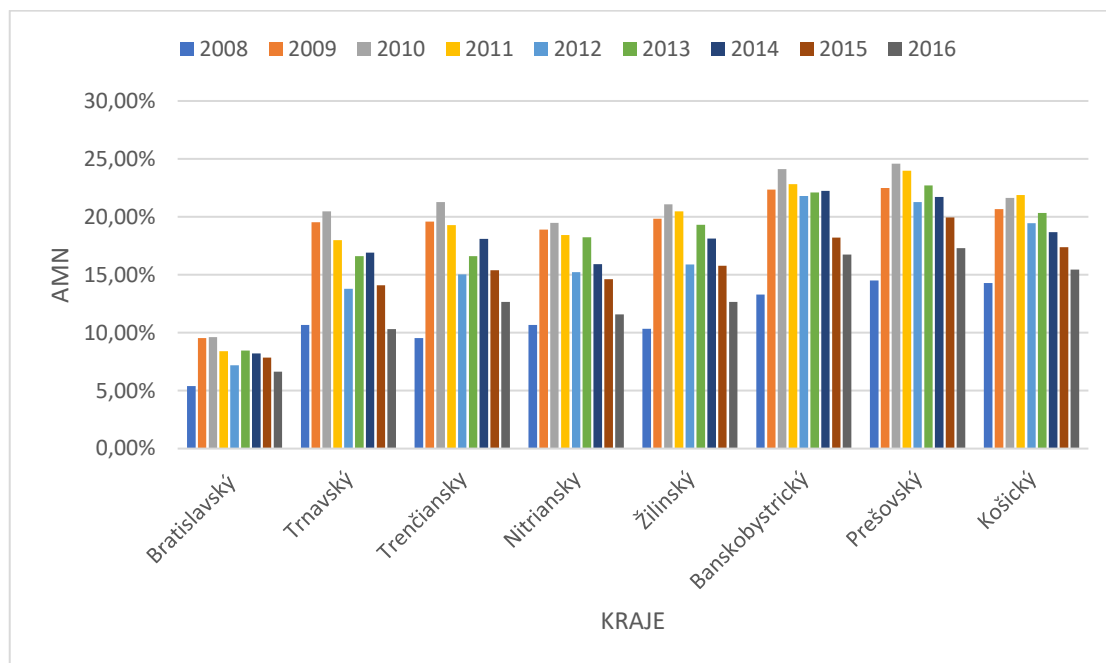
KRAJE	x_i	y_i	$ x_i - y_i $	$(x_i - y_i)^2$	$(y_i)^2$	$x_i^2 + y_i^2$	$(x_i + y_i)^2$	$\left(\frac{x_i - y_i}{x_i + y_i}\right)^2$
BA	0,0551	0,0523	0,0028	0,0000	0,0027	0,0058	0,0115	0,0007
TT	0,0961	0,0756	0,0204	0,0004	0,0057	0,0150	0,0295	0,0142
TN	0,0960	0,0968	0,0008	0,0000	0,0094	0,0186	0,0372	0,0000
NR	0,1207	0,1107	0,0100	0,0001	0,0123	0,0268	0,0536	0,0019
ZA	0,1276	0,1433	0,0157	0,0002	0,0205	0,0368	0,0734	0,0034
BB	0,1322	0,1364	0,0042	0,0000	0,0186	0,0361	0,0722	0,0002
PO	0,1990	0,2163	0,0173	0,0003	0,0468	0,0864	0,1725	0,0017
KE	0,1732	0,1685	0,0047	0,0000	0,0284	0,0584	0,1168	0,0002
Spolu	1,0000	1,0000	0,0760	0,0011	0,1444	0,2839	0,5666	0,0223
dsus	x	x	x	x	x	x	x	0,0095
IGALLAGHER	x	x	x	x	x	x	x	0,0236
IMONROE	x	x	x	x	x	x	x	0,0312
IGATEV	x	x	x	x	x	x	x	0,0626
IRYABTES	x	x	x	x	x	x	x	0,0443
ISZALAY	x	x	x	x	x	x	x	0,0528

Zdroj: Vlastné spracovanie

Intenzitu a ohrozenie absolventov stredných škôl nezamestnanosťou sme zhodnotili podľa ukazovateľa absolventskej miery nezamestnanosti (graf č. 11). Najvyššiu hodnotu tohto ukazovateľa zaznamenal v roku 2010 Prešovský kraj, kde miera dosiahla 24,58 %. To znamená, že každý štvrtý absolvent bol v tomto roku nezamestnaný. Pre porovnanie v tomto roku bola v Bratislavskom kraji miera o takmer 15 % nižšia, čo vypovedá o naozaj priepastnom rozdiely

v situácii na západnom a východnom Slovensku. Najnižšia absolventská miera nezamestnanosti s hodnotou 5,39 % bola v skúmanom období nameraná v roku 2008 v Bratislavskom kraji.

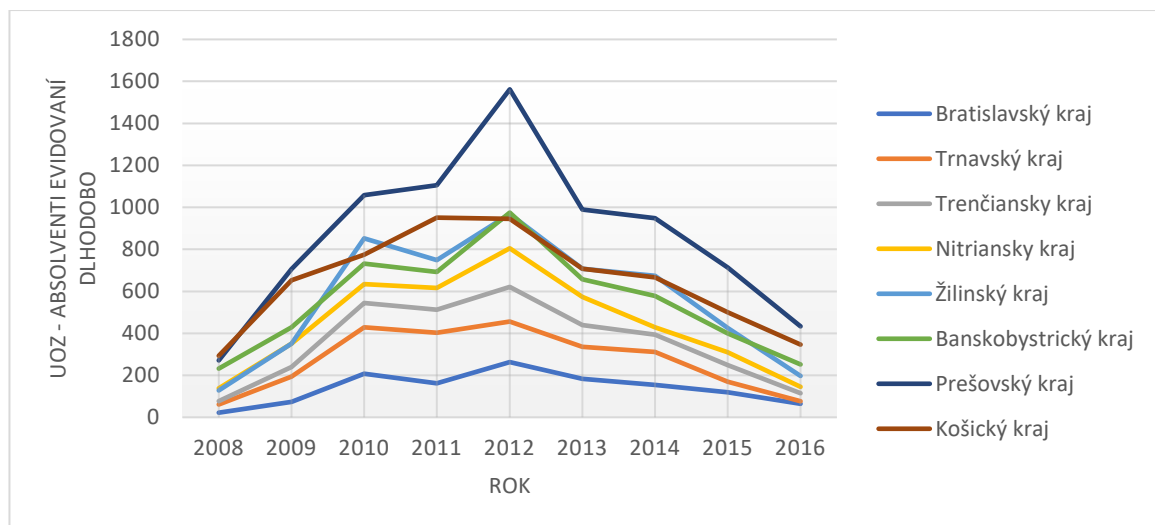
Graf č. 11: Vývoj AMN podľa jednotlivých krajov v rokoch 2008-2016

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa absolventských štatistík ÚPSVaR a CVTI

Počet dlhodobo nezamestnaných absolventov sa takmer vo všetkých krajoch prejavil v najväčšej miere v roku 2012, ako dôsledok hospodárskej krízy, ktorá pre absolventov výrazne sťažila hľadanie práce v predchádzajúcich rokoch (graf č. 12). Najvýraznejšie táto skutočnosť ovplyvnila Prešovský kraj, kde počet dlhodobo nezamestnaných absolventov stúpol oproti roku 2011 až o 41,36 %, čo v absolútnom vyjadrení predstavuje nárast o 457 dlhodobo nezamestnaných. To dokazuje, že tento región je obzvlášť nepripravený na možné výkyvy v ekonomike a nie je schopný udržať stabilitu v počte nezamestnaných. Najnižšie počty dlhodobo nezamestnaných absolventov stredných škôl si počas celého skúmaného časového úseku udržuje Bratislavský kraj. V posledných štyroch rokoch počet dlhodobo evidovaných uchádzačov z radov absolventov stredných škôl výrazne klesá a znižujú sa rozdiely medzi krajinami. Počet nezamestnaných absolventov však stále nedosahuje priaznivé hodnoty z obdobia pred krízou, teda z roku 2008.

Graf č. 12: Vývoj počtu absolventov SŠ UoZ evidovaných > 12 mesiacov podľa krajov v rokoch 2008 - 2017

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa absolventských štatistík ÚPSVaR

Zmeny v počte dlhodobo nezamestnaných v roku 2016 oproti roku 2008 sme zhodnotili pomocou prírastkovej metódy (tabuľka č. 8). Najvyšší relatívny prírastok bol zaznamenaný v Bratislavskom kraji (nárast o 195 %), najnižší v Nitrianskom kraji (nárast o 5,07 %). Najnižší podiel na počte dlhodobo nezamestnaných mal v roku 2008 Bratislavský kraj (1,80 %), kým najväčší podiel tvorili dlhodobo nezamestnaní v Košickom kraji (23,98 %). K celkovému nárastu dlhodobej nezamestnanosti v roku 2016 oproti roku 2008, ktorý predstavoval 33,31 %, najviac prispel Prešovský kraj (13,26 %) a najmenej Nitriansky kraj (0,57 %).

Tabuľka č. 8: Príspevková metóda - UoZ absolventi SŠ evidovaní > 12 mesiacov podľa krajov

KRAJE	Relatívny prírastok	Štruktúrne číslo	Príspevok
BA	1,9545	0,0180	0,0352
TT	0,2459	0,0499	0,0123
TN	0,4935	0,0630	0,0311
NR	0,0507	0,1129	0,0057
ZA	0,5391	0,1047	0,0565
BB	0,0862	0,1899	0,0164
PO	0,5978	0,2218	0,1326
KE	0,1809	0,2398	0,0434
SPOLU	0,3331	1,0000	0,3331

Zdroj: Vlastné spracovanie

Výpočtom mier podobnosti štruktúr sme zistili, či v rokoch 2008 a 2016 nastala zmena v štruktúre počtu dlhodobo evidovaných absolventov stredných škôl v jednotlivých krajoch alebo sa nezmenila (tabuľka č. 9). V roku 2008 mal najvyšší podiel na počte dlhodobo nezamestnaných Košický kraj (podiel 23,98 %), avšak v roku 2016 sa dostal do výrazného popredia Prešovský kraj (podiel 26,58 %). Najnižší podiel v oboch rokoch mal opäť Bratislavský kraj (v roku 2008 1,80 % a v roku 2016 3,99 %). Najvyššia absolútna odchýlka medzi porovnávanými rokmi vznikla v Prešovskom kraji (4,4 p. b.), najnižšia v Trnavskom kraji (0,33 p. b.)

Aj v tomto prípade nadobudol Suslovov koeficient a ostatné indexy miery podobnosti štruktúr hodnoty blížiac sa k nule, čo viedlo k záveru, že štruktúra dlhodobo nezamestnaných absolventov sa v roku 2016 oproti roku 2008 výrazne nezmenila.

Tabuľka č. 9: Výpočet mier podobnosti štruktúr absolventov UoZ evidovaných > 12 mesiacov podľa krajov

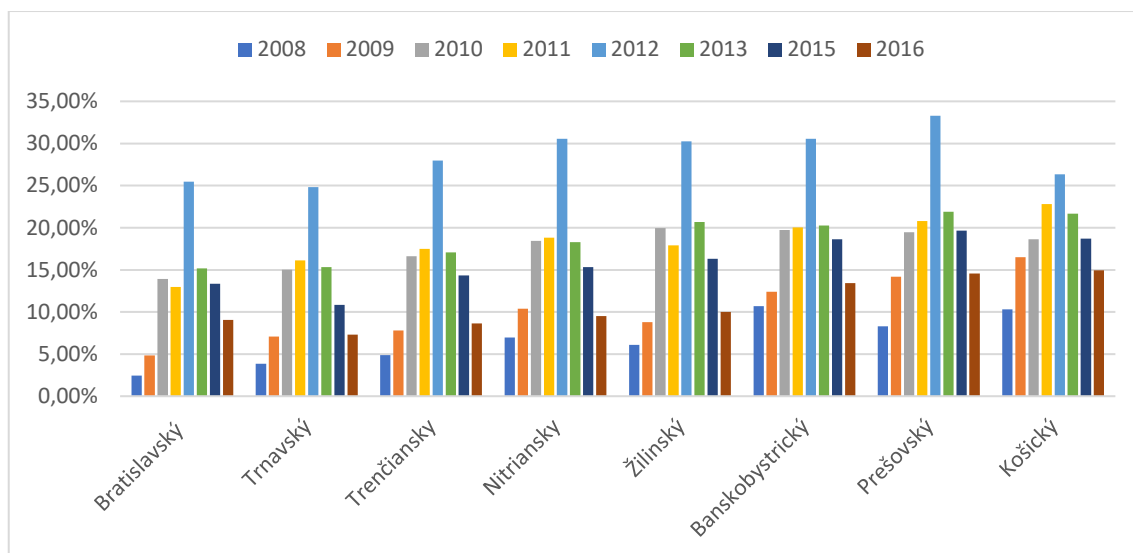
KRAJE	x_i	y_i	$ x_i - y_i $	$(x_i - y_i)^2$	$(y_i)^2$	$x_i^2 + y_i^2$	$(x_i + y_i)^2$	$\left(\frac{x_i - y_i}{x_i + y_i}\right)^2$
BA	0,0180	0,0399	0,0219	0,0005	0,0016	0,0019	0,0034	0,1430
TT	0,0499	0,0467	0,0033	0,0000	0,0022	0,0047	0,0093	0,0011
TN	0,0630	0,0706	0,0076	0,0001	0,0050	0,0090	0,0179	0,0032
NR	0,1129	0,0890	0,0239	0,0006	0,0079	0,0207	0,0408	0,0140
ZA	0,1047	0,1209	0,0162	0,0003	0,0146	0,0256	0,0509	0,0051
BB	0,1899	0,1547	0,0352	0,0012	0,0239	0,0600	0,1187	0,0104
PO	0,2218	0,2658	0,0440	0,0019	0,0707	0,1198	0,2377	0,0082
KE	0,2398	0,2124	0,0274	0,0007	0,0451	0,1026	0,2045	0,0037
Spolu	1,0000	1,0000	0,1794	0,0053	0,1710	0,3442	0,6831	0,1888
dsus	x	x	x	x	x	x	x	0,0224
IGALLAGHER	x	x	x	x	x	x	x	0,0515
IMONROE	x	x	x	x	x	x	x	0,0673
IGATEV	x	x	x	x	x	x	x	0,1242
IRYABTES	x	x	x	x	x	x	x	0,0881
ISZALAY	x	x	x	x	x	x	x	0,1536

Zdroj: Vlastné spracovanie

Rozsah dlhodobej nezamestnanosti v jednotlivých krajoch je pri hodnotení tohto javu dôležitým nástrojom (graf č. 13), pretože vyjadruje koľko percent absolventov uchádzačov o zamestnanie si nie je schopné nájsť prácu dlhodobo. Ak sa už nezamestnanosť vyskytla je potrebné zabezpečiť, aby neprerástla do dlhodobého štádia, ktoré môže byť pre mladých absolventov

veľmi kontraproduktívne v zmysle budúceho zaradenia sa na pracovný trh. Výrazne najvyšší rozsah dlhodobej nezamestnanosti bol zaznamenaný v roku 2012, kedy bola situácia najnepriaznivejšia v Prešovskom kraji, kde bolo dlhodobo nezamestnaných 33,28 % zo všetkých uchádzačov o zamestnanie. V roku 2016 rozsah dlhodobej nezamestnanosti klesol a vo všetkých krajoch predstavuje menej ako 15 %.

Graf č. 13: Vývoj rozsahu dlhodobej nezamestnanosti podľa jednotlivých krajov v rokoch 2008-2016

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa absolventských štatistík ÚPSVaR

4.4 Analýza nezamestnanosti absolventov podľa dosiahnutého vzdelania

Vzdelanie je prvým krokom k príprave na budúce povolanie. Výber strednej školy sa preto stáva jedným z dôležitých rozhodnutí ovplyvňujúcich budúcnosť mladého človeka. Na Slovensku je možné vybrať si z mnohým vzdelávacích programov, ktoré ponúkajú stredné školy. Stredné školy môžeme vo všeobecnosti deliť na gymnáziá, odborné školy a konzervatóriá. Podľa typu školy, vyštudovaného odboru a typu dokladu o získanej kvalifikácii následne delíme absolventov na základe stupňa dosiahnutého vzdelania.

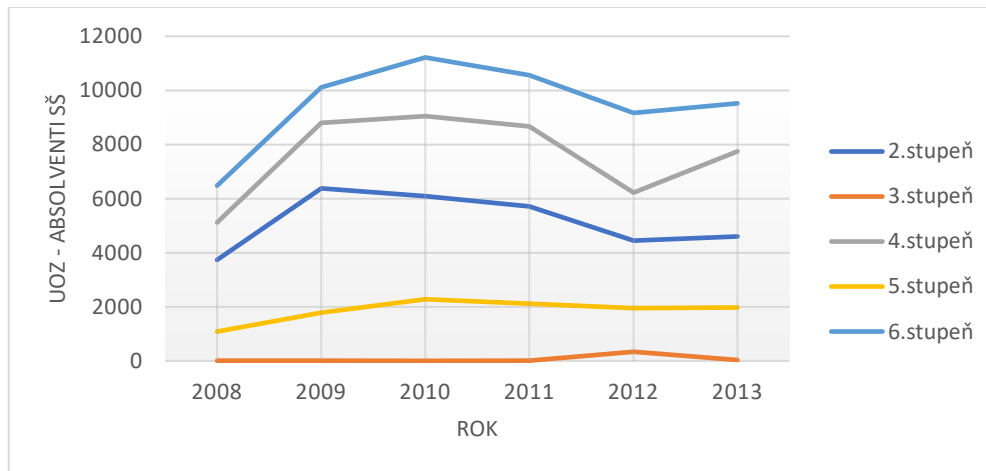
Gymnázium poskytuje žiakom všeobecné vzdelanie, ktoré primárne funguje ako príprava pre ďalšie štúdium na vysokej škole. Tento typ vzdelávacej inštitúcie poskytuje žiakom aj možnosť zamerať sa na šport (športové gymnáziá), prípadne na štúdium v cudzom jazyku (bilingválne gymnáziá). Stredné odborné školy a učilištia pripravujú mladých ľudí vo veľkej

miere pre trh práce. Nie je však vylúčené ani ďalšie pokračovanie v štúdiu na vysokej škole, ktoré je však podmienené získaním maturitného vysvedčenia. Tieto školy sa okrem teoretického vzdelávania zameriavajú aj na praktickú prípravu žiakov.

Keďže metodika klasifikácie stupňov vzdelania prešla v roku 2013 zmenou, obdobie od roku 2008 do 2013 nie je možné korektne porovnať s obdobím od roku 2014 do 2016. V týchto dvoch obdobiach je porovnateľný stupeň vzdelania len piaty, ktorý referuje o úplnom všeobecnom vzdelaní. Ostatné stupne vzdelania obsahujú prekrývajúce sa dáta o absolventoch, ktoré nie je možné vzájomne porovnať. Na obdobie, v ktorom sa používala stará klasifikácia sa preto zameriame len okrajovo a podrobnejšiu analýzu vykonáme len za obdobie 2014 až 2016.

Najvyšší počet nezamestnaných absolventov stredných škôl (graf č. 14) tvorili v celom období od roku 2008 do roku 2013 absolventi, ktorí dosiahli šiesty stupeň vzdelania (úplne stredné odborné vzdelanie s maturitou bez výučného listu), naopak najnižší počet absolventi s tretím stupňom ukončeného vzdelania (stredné odborné vzdelanie bez maturity a výučného listu).

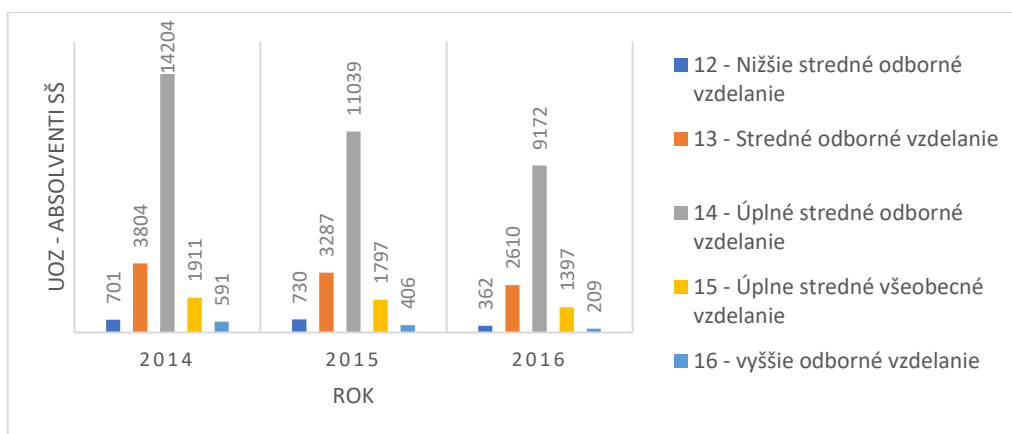
Graf č. 14: Vývoj počtu absolventov SŠ UoZ podľa stupňov vzdelania v rokoch 2008-2013

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa absolventských štatistík ÚPSVaR

Od roku 2014 taktiež rozlišujeme päť stupňov dosiahnutého stredoškolského vzdelania, avšak metodika členenia je rôzna (graf č. 15). Najvyšší počet nezamestnaných absolventov tvorili žiaci s úplným stredným odborným vzdelaním, najmenej nezamestnaných sa evidovalo na úrade práce po ukončení vyššieho odborného vzdelania.

Graf č. 15: Vývoj počtu absolventov SŠ UoZ podľa stupňov vzdelania v rokoch 2014-2016

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa absolventských štatistík ÚPSVaR

V sledovanom období počet uchádzačov o zamestnanie klesal. Konkrétne zmeny v počte uchádzačov o zamestnanie podľa vzdelania sme zistili pomocou prírastkovej metódy (tabuľka č. 10). Najvyšší relatívny úbytok nastal pri absolventoch, ktorí ukončili vyššie odborné vzdelanie (pokles o 64,64 %), najnižší v kategórii úplného všeobecného vzdelania (pokles o 26,90 %). K poklesu počtu nezamestnaných absolventov od roku 2014 do roku 2016, ktorý predstavoval 35,18 %, najviac prispeli absolventi s ukončeným úplným stredným odborným vzdelaním, kde nastal pokles o 23,72 % počtu nezamestnaných absolventov.

Tabuľka č. 10: Príspevková metóda - UoZ absolventov SŠ podľa stupňov vzdelania

Počet absolventov UoZ	Relatívny prírastok	Štruktúrne číslo	Príspevok
12 - Nižšie stredné odborné vzdelanie	-0,4836	0,0330	-0,0160
13 - Stredné odborné vzdelanie	-0,3139	0,1793	-0,0563
14 - Úplné stredné odborné vzdelanie	-0,3543	0,6697	-0,2372
15 - Úplné stredné všeobecné vzdelanie	-0,2690	0,0901	-0,0242
16 - Vyššie odborné vzdelanie	-0,6464	0,0279	-0,0180
SPOLU	-0,3518	1,0000	-0,3518

Zdroj: Vlastné spracovanie

Prostredníctvom mier podobnosti štruktúr sme overili, či sa štruktúra počtu absolventov uchádzačov o zamestnanie v roku 2016 oproti 2014 výrazne zmenila alebo zostala rovnaká (tabuľka č. 11). Keďže hodnoty Suslovovho koeficienta, ktorý môže v tomto prípade nadobúdať hodnoty z intervalu $\langle 0; 0,40 \rangle$, a aj hodnoty ostatných indexov dosahujú hodnoty blížiac sa k nule, môžeme tvrdiť, že štruktúra sa v porovnávaných obdobiach výrazne nezmenila. V oboch sledovaných rokoch tvoria najväčší počet nezamestnaných absolventi s ukončeným úplným stredným odborným stupňom vzdelania (v roku 2014 66,97 % a v roku 2016 66,71 %).

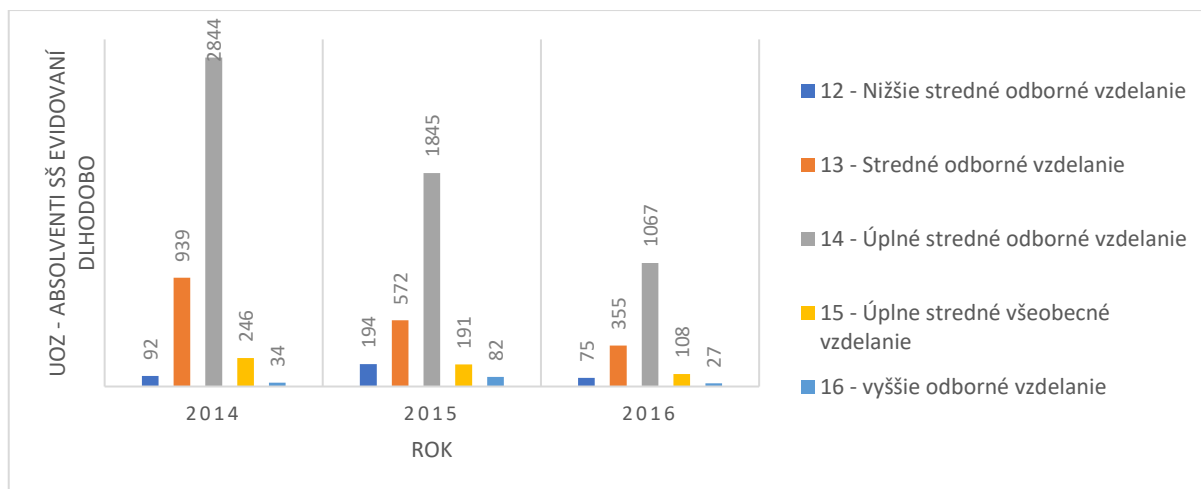
Tabuľka č. 11: Výpočet mier podobnosti štruktúr absolventov UoZ podľa stupňov vzdelania

STUPEŇ VZDELANIA	x_i	y_i	$ x_i - y_i $	$(x_i - y_i)^2$	$(y_i)^2$	$x_i^2 + y_i^2$	$(x_i + y_i)^2$	$\left(\frac{x_i - y_i}{x_i + y_i}\right)^2$
12 - Nižšie stredné odborné vzdelanie	0,0330	0,0263	0,0067	0,0000	0,0007	0,0018	0,0035	0,0128
13 - Stredné odborné vzdelanie	0,1793	0,1898	0,0105	0,0001	0,0360	0,0682	0,1363	0,0008
14 - Úplné stredné odborné vzdelanie	0,6697	0,6671	0,0026	0,0000	0,4450	0,8934	1,7868	0,0000
15 - Úplné stredné všeobecné vzdelanie	0,0901	0,1016	0,0115	0,0001	0,0103	0,0184	0,0367	0,0036
16 - Vyššie odborné vzdelanie	0,0279	0,0152	0,0127	0,0002	0,0002	0,0010	0,0019	0,0865
Spolu	1,0000	1,0000	0,0440	0,0005	0,4922	0,9828	1,9652	0,1037
dsus	x	x	x	x	x	x	X	0,0055
IGALLAGHER	x	x	x	x	x	x	X	0,0151
IMONROE	x	x	x	x	x	x	X	0,0175
IGATEV	x	x	x	x	x	x	X	0,0215
IRYABTES	x	x	x	x	x	x	X	0,0152
ISZALAY	x	x	x	x	x	x	X	0,1139

Zdroj: Vlastné spracovanie

Najväčší problém s dlhodobou nezamestnanosťou majú absolventi s ukončeným úplným stredným odborným vzdelaním (graf č. 16). Ich maximum bolo v sledovanom období dosiahnuté v roku 2014, ktoré v absolútnom vyjadrení predstavovalo 2844 dlhodobo nezamestnaných. Najnižšie počty uchádzačov o zamestnanie môžeme sledovať pri skupine s dosiahnutým vyšším odborným vzdelaním. Nízke počty uchádzačov o zamestnanie produkujú aj gymnáziá (úplné stredné všeobecné vzdelanie), vďaka veľkému počtu absolventov presúvajúcich sa priamo na vysoké školy.

Graf č. 16: Vývoj počtu abs. SŠ UoZ evidovaných > 12 mesiacov podľa stupňov vzdelania v rokoch 2014 - 2016

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa absolventských štatistík ÚPSVaR

Zmena v počte dlhodobo nezamestnaných absolventov v roku 2016 oproti roku 2014 bola ešte výraznejšia ako pri porovnaní celkového počtu absolventov uchádzačov o zamestnanie. V relatívnom vyjadrení táto zmena predstavovala pokles o 60,72 % (tabuľka č. 12). Najväčší podiel na tomto poklese malo zníženie počtu nezamestnaných absolventov s dosiahnutým úplným stredným odborným vzdelaním (42,77 %), najmenej prispelo vyššie odborné vzdelanie (0,17 %).

Tabuľka č. 12: Príspevková metóda - UoZ absolventi SŠ evidovaní > 12 mesiacov podľa stupňov vzdelania

Počet absolventov UoZ evidovaných dlhšie ako 12 mesiacov	Relatívny prírastok	Štruktúrne číslo	Príspevok
12 - Nižšie stredné odborné vzdelanie	-0,1848	0,0221	-0,0041
13 - Stredné odborné vzdelanie	-0,6219	0,2260	-0,1406
14 - Úplné stredné odborné vzdelanie	-0,6248	0,6845	-0,4277
15 - Úplné stredné všeobecné vzdelanie	-0,5610	0,0592	-0,0332
16 - Vyššie odborné vzdelanie	-0,2059	0,0082	-0,0017
SPOLU	-0,6072	1,0000	-0,6072

Zdroj: Vlastné spracovanie

Štruktúra počtu dlhodobo nezamestnaných absolventov sa v roku 2016 oproti roku 2014 výrazne neodlišovala, čo potvrdili aj miery podobnosti štruktúr, ktoré sa vo všetkých prípadoch blížila k nule (tabuľka č. 13). Najväčší podiel na celkovom počte dlhodobo nezamestnaných malo v oboch sledovaných rokoch úplné stredné odborné vzdelanie (v roku 2014 podiel 68,45 % a v roku 2016 podiel 65,38 %).

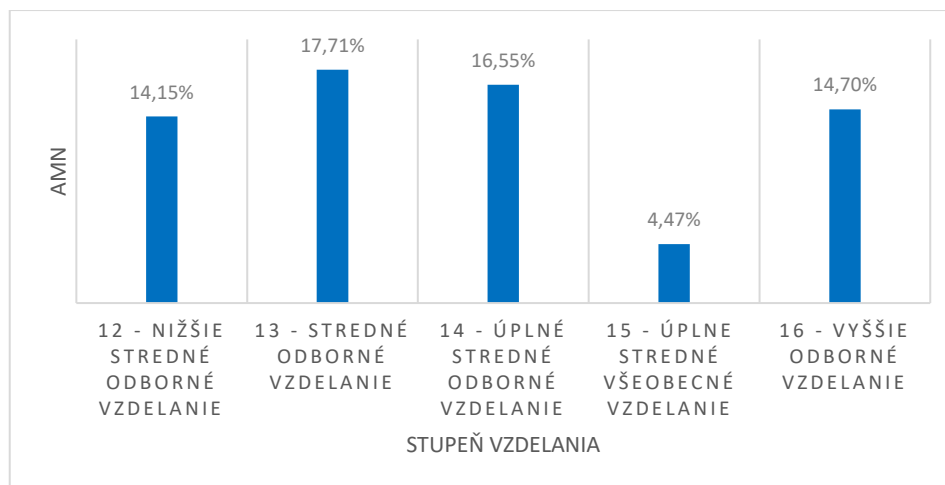
Tabuľka č. 13: Výpočet mier podobnosti štruktúr abs. UoZ evidovaných > 12 mesiacov podľa stupňov vzdelania

Počet absolventov UoZ evidovaných dlhšie ako 12 mesiacov	x_i	y_i	$ x_i - y_i $	$(x_i - y_i)^2$	$(y_i)^2$	$x_i^2 + y_i^2$	$(x_i + y_i)^2$	$\left(\frac{x_i - y_i}{x_i + y_i}\right)^2$
12 - Nižšie stredné odborné vzdelanie	0,0221	0,0460	0,0238	0,0006	0,0021	0,0026	0,0046	0,1223
13 - Stredné odborné vzdelanie	0,2260	0,2175	0,0085	0,0001	0,0473	0,0984	0,1967	0,0004
14 - Úplné stredné odborné vzdelanie	0,6845	0,6538	0,0307	0,0009	0,4275	0,8960	1,7910	0,0005
15 - Úplné stredné všeobecné vzdelanie	0,0592	0,0662	0,0070	0,0000	0,0044	0,0079	0,0157	0,0031
16 - Vyššie odborné vzdelanie	0,0082	0,0165	0,0084	0,0001	0,0003	0,0003	0,0006	0,1143
Spolu	1,0000	1,0000	0,0783	0,0017	0,4815	1,0052	2,0087	0,2406
dsus	x	x	x	x	x	x	x	0,0098
IGALLAGHER	x	x	x	x	x	x	x	0,0291
IMONROE	x	x	x	x	x	x	x	0,0339
IGATEV	x	x	x	x	x	x	x	0,0411
IRYABTES	x	x	x	x	x	x	x	0,0291
ISZALAY	x	x	x	x	x	x	x	0,1734

Zdroj: Vlastné spracovanie

Dôležitým nástrojom pre komplexné posúdenie stavu nezamestnanosti absolventov je ukazovateľ absolventskej miery nezamestnanosti a tiež ukazovateľ rozsahu dlhodobej nezamestnanosti. Tieto miery sme vyčíslili za posledný analyzovaný rok, teda za rok 2016. Miera nezamestnanosti absolventov bola najvyššia po získaní stredného odborného vzdelania (graf č. 17) a predstavuje 17,71 %. Ide o absolventov, ktorý nekončia svoje štúdium maturitnou skúškou, ale po úspešnom absolvovaní programu získajú vysvedčenie a výučný list (v niektorých študijných programoch nezískavajú ani maturitu ani výučný list). U absolventov gymnázií miera nezamestnanosti neprekročila hranicu 5 %.

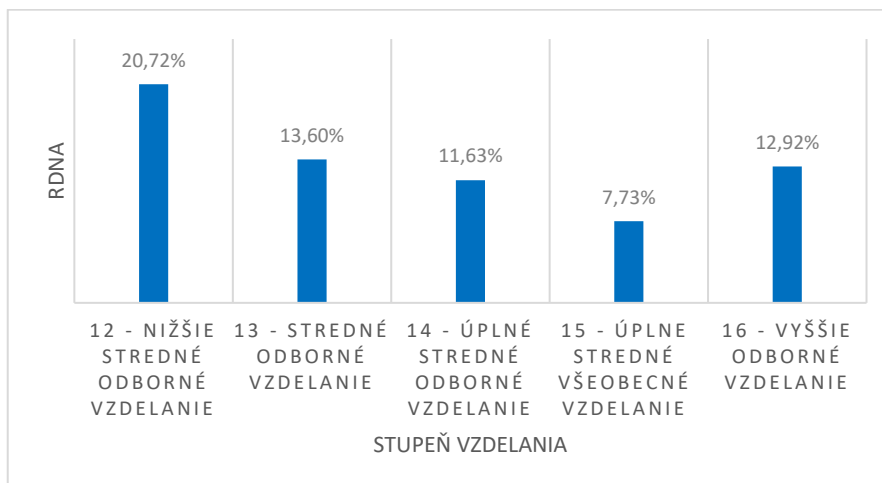
Graf č. 17: Absolventská miera nezamestnanosti podľa stupňov vzdelania v roku 2016

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa absolventských štatistík ÚPSVaR a CVTI

Rozsah dlhodobej nezamestnanosti vyjadruje, koľko nezamestnaných podľa jednotlivých stupňov vzdelania bolo evidovaných dlhšie ako dvanásť mesiacov (graf č. 18). Problém s dlhodobým neúspešným hľadaním práce mali najmä absolventi, ktorí dosiahli nižšie stredné odborné vzdelanie, t. j. absolventi odborných učilíšť a dvojročných programov na SOŠ. Rozsah dlhodobej nezamestnanosti je v ich prípade 20,72 %, čo znamená, že každý piaty absolvent zostáva dlhodobo nezamestnaný. Najnižší rozsah dlhodobej nezamestnanosti sa vyskytol u gymnazistov, kde predstavoval 7,73 %.

Graf č. 18: Rozsah dlhodobej nezamestnanosti podľa stupňov vzdelania v roku 2016

Zdroj: Vlastné spracovanie

Ak z pozorovania vylúčime absolventov gymnázií, rozsah dlhodobej nezamestnanosti pri všetkých stupňoch vzdelania prekročil 10 %. Minimálne každý desiaty absolvent zostáva po škole viac ako rok bez práce, čo vypovedá o pomerne nepriaznivej situácii. Paradoxne vyučených odborníkov slovenský trh práce neustále potrebuje a niektorých má aj nedostatok. V roku 2017 Ministerstvo školstva, sociálnych vecí a rodiny zverejnilo zoznam, ktorý informuje o odboroch, ktoré neprodukurujú dostatočný počet absolventov pre trh práce. Vo väčšine prípadov ide hlavne o odbory, ktoré produkujú absolventov s kvalifikáciou potvrdenou výučným listom. Príčinou problému nezamestnanosti absolventov sa teda stáva nesprávny výber študijného zamerania, ktoré produkuje absolventov, ktorými je trh presýtený, prípadne po nich vôbec nie je dopyt. Druhým nezanedbateľným problémom je kvalita odborného vzdelávania a najmä praxe, ktorá je poskytovaná žiakom.

4.5 Vývoj stavu počtu voľných pracovných miest vhodných pre absolventov

Nahlasovanie voľných pracovných miest Ústrediu práce sociálnych vecí a rodiny nie je pre zamestnávateľov povinné. Táto povinnosť bola zrušená v roku 2004, teraz je len na rozhodnutí zamestnávateľov, či chcú prostredníctvom úradu práce svoju ponuku zverejniť. V posledných troch sledovaných rokoch však, napriek dobrovoľnosti nahlasovania, počet voľných pracovných miest prudko rástol (graf č. 19). Hlavným dôvodom rýchleho nárastu je zavedenie online nahlasovania voľných pracovných miest prostredníctvom portálu ISTP (internetový sprievodca trhom práce)³⁷, ktoré majú zamestnávatelia možnosť využívať od novembra 2013. Túto službu môžu zamestnávatelia využívať zadarmo. Pred touto zmenou bolo možné voľné pracovné miesto nahlásiť len vyplnením príslušného tlačiva, ktoré bolo následne potrebné odovzdať poštou, faxom alebo elektronicky na príslušnom úrade práce. Táto možnosť stále funguje, avšak kvôli zjednodušeniu procesu a odstráneniu byrokracie si väčšina zamestnávateľov vyberá online nahlasovanie nového alebo neobsadeného pracovného miesta.

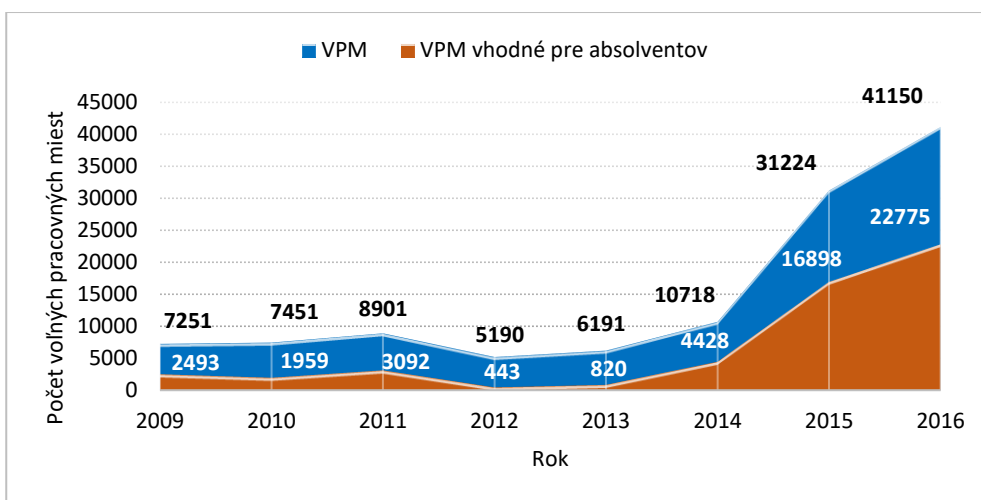
Najvyšší počet voľných pracovných miest vhodných pre absolventov bol zaznamenaný v roku 2016, kedy ich počet oproti roku 2009³⁸ vrástol viac ako 9-násobne, čo v absolútnom

³⁷ www.istp.sk

³⁸ údaje o voľných pracovných miestach nie sú dostupné

vyjadrení predstavuje nárast o 20 282 pracovných miest. Narastá aj podiel voľných pracovných miest vhodných pre absolventov na celkovom počte pracovných miest (v roku 2016 tvorili 55,3 % zo všetkých VPM). Veľký prepád v počte pracovných miest bol zaznamenaný v roku 2012, kedy zložitá hospodárska situácia nepriala vzniku nových pracovných miest.

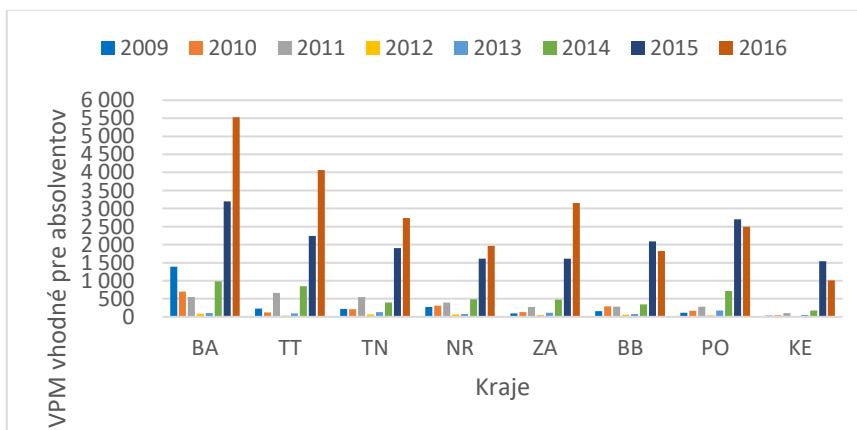
Graf č. 19: Vývoj počtu voľných VMP v rokoch 2009 - 2016

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa štatistík ÚPSVaR

V jednotlivých krajoch Slovenska sa počet voľných pracovných miest odlišuje (graf č. 20). Nový spôsob nahlasovania ponúk sa však prejavil v každom regióne výrazným nárastom počtu miest rýchlym tempom od roku 2014. Najviac pracovných ponúk sa počas celého skúmaného obdobia vyskytovalo v Bratislavskom kraji, najmenej naopak v Košickom kraji.

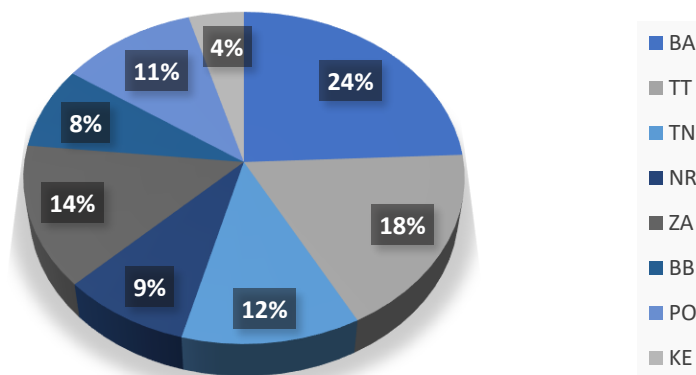
Graf č. 20: Vývoj počtu voľných VMP podľa krajov v rokoch 2009 - 2016

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa štatistík ÚPSVaR

Štruktúru počtu voľných pracovných miest vhodných pre absolventov podľa jednotlivých krajov sme bližšie priblížili a analyzovali v poslednom skúmanom roku 2016 (graf č. 21). V tomto roku sa vyskytlo najviac pracovných príležitostí v Bratislavskom kraji, kde ich počet predstavoval takmer štvrtinu so všetkých pracovných ponúk pre absolventov. V absolútnom vyjadrení to bolo 5 533 voľných pracovných miest. Najmenej pracovných miest v tomto roku nahlásili zamestnávateľia v Košickom kraji, kde ich počet tvoril len 4 % z celkového počtu, čo v absolútnom vyjadrení predstavuje 1 011 voľných pracovných miest.

Graf č. 21: Štruktúra počtu VPM podľa krajov v roku 2016

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa štatistík ÚPSVaR

Ak porovnáme počty voľných pracovných miest a počet absolventov uchádzačov o zamestnanie, môžeme vidieť, že v roku 2016 je pracovných miest nadbytok (tabuľka č. 14). Problémom je ich rozloženie v jednotlivých krajoch. Medzi západom a ostatnými časťami Slovenska vládnu veľké rozdiely v počte pracovných miest. Kým v Bratislavskom kraji je voľných pracovných miest 7,7-násobne viac ako nezamestnaných, v Košickom kraji nepokryje ponuka voľných pracovných miest ani polovicu nezamestnaných. Vo všetkých krajoch okrem Banskobystrického, Prešovského a Košického kraja bolo nahlásených pracovných miest oveľa viac ako samotných nezamestnaných. Možnosťou zmiernenia nezamestnanosti v týchto krajoch by mohla byť migrácia do krajov západného Slovenska, ktorá by zvýšila ich šance na nájdenie zamestnania. Otázkou však zostáva, či by títo nezamestnaní našli po migrácii uplatnenie, keďže aj v krajoch s nadbytkom pracovných miest zostáva naďalej množstvo absolventov bez práce.

Tabuľka č. 14: Počet absolventov UoZ a počet VPM vhodných pre absolventov v roku 2016

KRAJ	UOZ	VPM
BA	719	5 533
TT	1040	4 066
TN	1331	2 734
NR	1522	1 965
ZA	1971	3 149
BB	1876	1 820
PO	2974	2 497
KE	2317	1 011
SPOLU	13750	22 775

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa štatistik ÚPSVaR

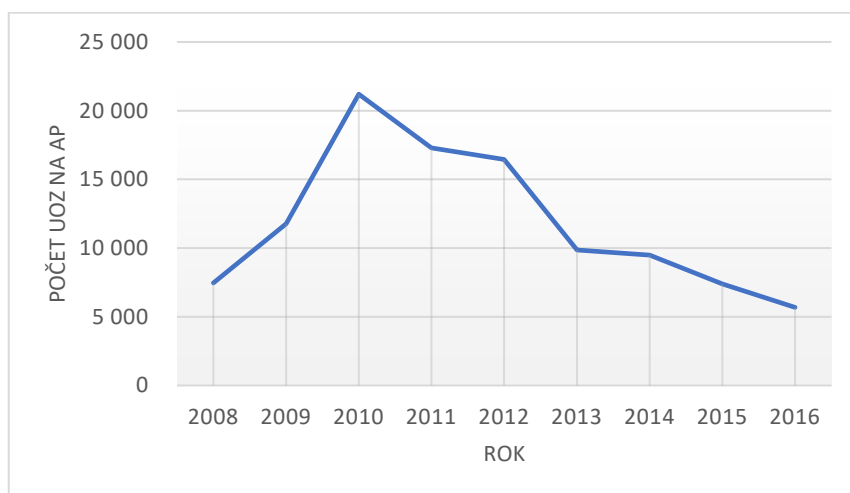
Vo všeobecnosti sa nedostatok voľných pracovných miest teda nejaví ako primárny problém týkajúci sa nezamestnanosti absolventov stredných škôl. Problémom je skôr nevyváženosť požiadaviek zamestnávateľov a kvalifikácie absolventov. Práve z tohto dôvodu je potrebné zamerať sa na určenie medzier na trhu práce a zistiť, ktorých absolventov trh potrebuje a ktorých je naopak nadbytok. Po vymedzení odborov, ktoré produkujú nedostatok absolventov, by mala prísť na rad ich propagácia medzi mladými ľuďmi a finančná podpora, ktorá by štúdium skvalitnila. Nestačí totiž, aby školy týchto absolventov len produkovali, je nevyhnutné aby sa na trh práce po doštudovaní dostávali kvalifikovaní mladí ľudia, ktorým budú zamestnávatelia ochotní ponúknuť prácu.

4.6 Aktívne opatrenia trhu práce a ich vplyv na vývoj nezamestnanosti absolventov

V Slovenskej republike existuje niekoľko aktívnych opatrení trhu práce, ktoré pomáhajú absolventom stredných škôl presadiť sa na trhu práce. Najvyužívanejším z nich je absolventska prax, na ktorú sme sa v tejto kapitole zamerali a ohodnotili jej úspešnosť v jednotlivých rokoch. Vývoj počtu uchádzačov o zamestnanie na absolventskej praxi sa mení najmä vplyvom zmien legislatívnej úpravy, ktorá upravuje aj výšku odmeny za absolventskú prax. V roku 2010 oproti roku 2008 sa počet účastníkov absolventskej praxe zvýšil takmer trojnásobne (graf č. 22). Tento prudký nárast bol spôsobený zvýšením príspevku na vykonávanie absolventskej praxe, z pôvodných 56 € (v prepočte z SKK) na sumu životného minima, ktoré bolo v roku 2010 vo výške 185,19 €. Absolventská prax sa tak stala oveľa atraktívnejšou a využilo ju viac ako

21 tisíc uchádzačov o zamestnanie. Opačná situácia nastala v máji roku 2013, keď bol príspevok na absolventskú prax znížený z pôvodných 100 % životného minima na 65 % aktuálneho životného minima. V tomto roku bol zaznamenaný najväčší absolútny pokles, keď sa oproti roku 2012 počet uchádzačov o zamestnanie na absolventskej praxi znížil o 6584 participantov. V roku 2016 bol príspevok na vykonávanie absolventskej praxe vo výške 128, 66 € a počet účastníkov absolventskej praxe bol najnižší za celé sledované obdobie.

Graf č. 22: Vývoj počtu UoZ na absolventskej praxi v rokoch 2008 - 2016

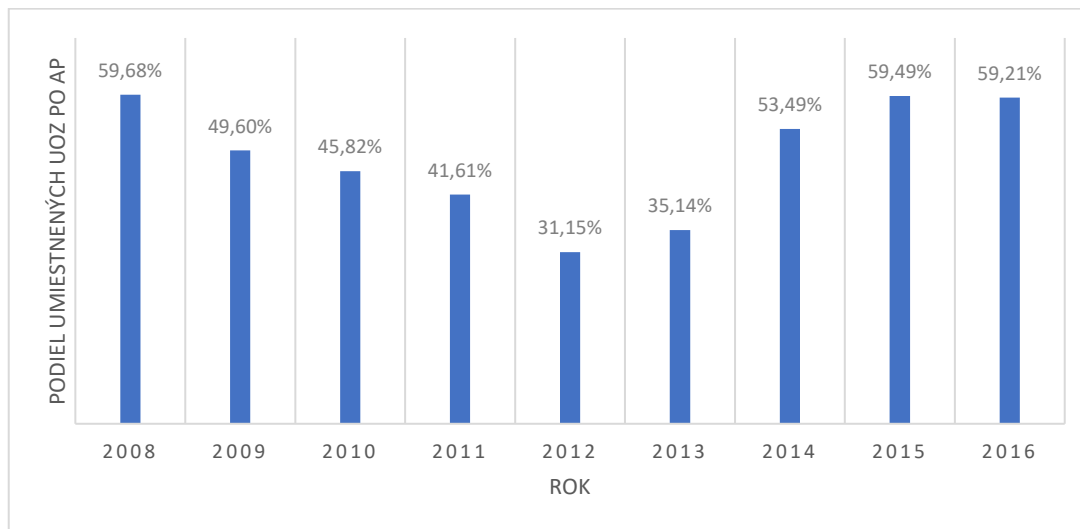

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa štatistík ÚPSVaR

Absolventská prax je v prvom rade nástrojom pre získanie dodatočných skúseností a kvalifikácie po ukončení vzdelania, ktoré by malo mladým nezamestnaným pomôcť k získaniu prvého povolania. Finančná pomoc vo forme príspevku za vykonanie absolventskej praxe je pre mladých absolventov uchádzačov o zamestnanie prínosom, avšak primárnym cieľom je získanie prvých hodnotných pracovných skúseností. Úspešnosť tohto nástroja, by sme mali hodnotiť skôr z pohľadu podielu umiestnenia uchádzačov o zamestnanie na trhu práce, než podľa kvantity zúčastnených v danom roku. Zaujímavým sa teda stáva pohľad na vývoj podielu uchádzačov o zamestnanie integrovaných na trh práce po ukončení absolventskej praxe (graf č. 23). Najmenej úspešný bol rok 2012, keď len 31,15 % uchádzačov získalo po ukončení absolventskej praxe zamestnanie. V posledných troch sledovaných rokoch sa podiel uchádzačov o zamestnanie úspešne umiestnených na trh práce pohybuje nad hranicou 50 %. Aj keď je tento

vývoj pozitívnejší ako v predchádzajúcich rokoch, na to, aby bola absolventská prax úspešnou aj z hľadiska štátom vynaložených nákladov je nevyhnutné tento podiel zvýšiť.

Graf č. 23: Vývoj podielu UoZ umiestnených na trh práce po skončení AP v rokoch 2008 - 2016

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa štatistík ÚPSVaR

Ani v jednom zo sledovaných rokov však úspešnosť umiestnenia neprekročila 60 %. Vynára sa teda otázka, do akej miery absolventská prax naozaj uchádzačom o zamestnanie pomáha pri získaní nových zručností a kvalifikácie. Dôležité je, aby zamestnávateľia nepristupovali k absolventskej praxi len ako k nástroju na získanie lacnej náhrady za bežných zamestnancov, ale poskytovali im kvalitnú prípravu pre budúce zamestnanie. Každopádne, akékoľvek začlenenie nezamestnaného absolventa na trh práce, je preňho väčším prínosom, ako len zotrvávanie v evidencii úradu práce. Tento nástroj každoročne pomôže naštartovať kariéru niekoľkým tisícom mladých ľudí, avšak mnoho mladých nezamestnaných zostáva bez práce aj po absolvovaní tohto programu. Cieľom štátu, by pri sprostredkovaní tohto nástroja aktívnej politiky teda malo byť najmä zabezpečenie kvality pracovnej prípravy vykonávanej na absolventskej praxi.

Záver

Riešenie problému nezamestnanosti mladých ľudí je aktuálne vo všetkých krajinách Európskej únie, nevynímajúc Slovenskú republiku. Globálna ekonomická kríza zhoršila situáciu na pracovných trhoch a podpísala sa pod masívne zvýšenie nezamestnanosti. Postihnutými boli najmä rizikové skupiny nezamestnaných, medzi ktoré zaraďujeme, okrem iného, aj mladých ľudí. Keďže riešenie situácie si vyžaduje poznanie súčasného stavu, táto problematika je predmetom mnohých štúdií, analýz a prognóz. V tejto práci sme sa zamerali na skúmanie nezamestnanosti absolventov stredných škôl v prostredí Slovenskej republiky. Hlavný cieľ, ktorým bolo analyzovanie vývoja štruktúry nezamestnanosti v rokoch 2008 až 2016, sme prostredníctvom použitia rôznych metód realizovali a zistené výsledky sme interpretovali.

Hospodárska kríza v roku 2008 pre absolventov stredných škôl výrazne zúžila možnosti uplatnenia sa na trhu práce. Počet uchádzačov o zamestnanie sa v roku 2009 výrazne zvýšil a rast pokračoval aj v roku 2010. V posledných sledovaných rokoch sa počet uchádzačov o zamestnanie aj miera nezamestnanosti znižuje a hodnoty týchto ukazovateľov sa približujú k hodnotám v čase pred krízou. Rozsah dlhodobej nezamestnanosti vyvrcholil v roku 2012, kedy bol dlhodobo nezamestnaný takmer každý tretí absolvent uchádzač o zamestnanie. Dlhodobú nezamestnanosť sa darilo v nasledujúcich rokoch znižovať, stav však stále nie je porovnateľný so situáciou, ktorá vládla pred krízou.

Hodnoty ukazovateľov nezamestnanosti sú silne diferencované v závislosti od regiónu, v ktorom tento jav sledujeme. Najviac problémovými sú kraje východného a stredného Slovenska, ktoré dosahujú niekoľko násobne vyššie hodnoty miery absolventskej nezamestnanosti v porovnaní s Bratislavským krajom. Podpora štátu pri riešení nezamestnanosti, by mala byť smerovaná práve na tieto zostávajúce kraje. Riešením sa okrem využitia aktívnych opatrení javí aj dobudovanie infraštruktúry, prilákanie investorov do týchto regiónov a tiež podpora migrácie mladých ľudí z týchto krajov Slovenska do krajov, v ktorých je pracovných príležitostí nadbytok.

Významným faktorom, ktorý ovplyvňuje budúce uplatnenie na trhu práce je kvalitné vzdelanie a príprava pre trh práce. Tieto predispozície, by mali zabezpečovať stredné školy prostredníctvom svojich vzdelávacích programov. Skvalitňovanie výučby v stredných odborných školách je kľúčové pre uľahčenie integrácie mladých absolventoch pre trh práce.

Dopyt po vyučených ľuďoch je v dnešnej dobe vysoký, avšak problémom je nedostatočná kvalifikácia a nedostatok odborných skúseností nadobudnutých počas štúdia. Počet pracovných miest, ktoré sú vhodné pre absolventov rastie rýchlym tempom, avšak počet nezamestnaných absolventov ich stále prevyšuje. Pre vyrovnanie dopytu a ponuky na trhu práce je nevyhnutné zamerať sa na zosúladenie požiadaviek zamestnávateľov s učebnými plánmi škôl, ktoré je možné dosiahnuť napríklad podporou duálneho vzdelávania, ktoré pre žiaka zabezpečuje kvalitné odborné vzdelanie priamo u zamestnávateľa. Ďalšou možnosťou je poskytovanie letných stáží alebo využívanie dočasného zamestnávania už v priebehu štúdia.

Štát prispieva k riešeniu dlhodobej nezamestnanosti absolventov stredných škôl zavádzaním rôznych aktívnych nástrojov trhu práce. V práci sme sa zamerali na hodnotenie úspešnosti absolventskej praxe, ktorá patrí medzi najvyužívanejšie opatrenia trhu práce v tejto oblasti. Počet absolventov využívajúcich túto príležitosť v posledných rokoch mierne klesá, kvôli zníženiu príspevku na absolventskú prax v roku 2013. Absolventi, by však mali túto možnosť považovať nielen za prostriedok získania finančnej odmeny, ale v prvom rade ako cenný zdroj prvých pracovných skúseností. Schopnosť zaradenia sa na trh práce po ukončení absolventskej praxe vo veľkej miere ovplyvňuje aj prístup zamestnávateľa, u ktorého je vykonávaná. Dôležité je, aby úrad práce, ktorý prácu absolventom sprostredkúva, dbal na výber zamestnávateľov, ktorí absolventov nevyužívajú len ako bezplatnú náhradu za pracovnú silu a dohliadal na udržanie kvality tohto programu.

Slovensko patrí v rámci Európskej únie medzi krajiny s najvyššími hodnotami nezamestnanosti mladých ľudí do 25 rokov. Aj keď sa nezamestnanosť v posledných rokoch znižuje, problém je stále aktuálny. Tento problém je potrebné riešiť od koreňa, ktorým je kvalita školstva v našej krajine. Okrem získavania vedomostí a praxe, by mali stredné školy pomáhať študentom objavovať a rozvíjať svoje talenty, podporovať ich cieľavedomosť a sebavedomie. Kreativita a kritické myslenie sú často v našich školách potláčané a dôraz sa kladie skôr na memorovanie učebných materiálov. Dôsledkom je, že po ukončení štúdia sa mnoho mladých ľudí nevie na trh práce zaradiť, pretože sami nevedia, v čom spočívajú ich silné stránky a ani to, aká práca by ich napĺňala.

Zoznam použitej literatúry

1. BUCHTOVÁ, B. - ŠMAJS, J. - BOLELOUCKÝ, Z. 2013. Nezaměstnanost. 2., prepracované a aktualizované vydání. Praha : Grada Publishing, 2013, 192 s. ISBN 978-80-247-4282-3.
2. DOVALČOVÁ, G. 2014. Aktívne politiky trhu práce a nízko kvalifikované pracovné sily. Bratislava: EÚ SAV, 2014, 150 s. ISBN 978-80-89608-16-4.
3. HERICH J. Evidovaná nezamestnanosť absolventov stredných škôl [elektronický zdroj]. Bratislava : Centrum vedecko – technických informácií SR, 2017, 41 s. [cit. 2018-04-21]. Dostupné na: http://www.cvtisr.sk/buxus/docs//JH/Nezamestnanost_A17_.pdf
4. HOMOLA, A. Sociológia [online]. Bratislava: Sociologický ústav – Slovenská akadémia vied, 1995, roč. 27, č. 1-2. s. 50-51. Politika trhu práce a dlhodobá nezamestnanosť. ISSN 0049-1225. Dostupné na: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=126478>
5. LUBYOVÁ, M. - SODOMOVÁ, E. 2016. Sociálna štatistika. Bratislava: Ekonóm, 2016, 138 s. ISBN 978-80-225-4354-5.
6. MACHACEK L. - ROBERTS, K. 1997. Youth unemployment and selfemployment in East-central Europe. Bratislava: SAV, 1997, 60 s. ISBN 80-85544-19-9.
7. MATLÁK J. – ČENTÉŠ J. – STANEK D. 2015. Právno-ekonomické aspekty dlhodobej nezamestnanosti v Slovenskej Republike. 1.vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2015, 113 s. ISBN 978-80-7160-406-8.
8. Osobitná správa č. 5/2017: Posúdenie záruky pre mladých ľudí a iniciatívy na podporu zamestnanosti mladých ľudí [elektronický zdroj]. Luxembourg:

Európsky dvor audítorov, 2017. 85 s. [cit. 2018-04-21]. Dostupné na:
https://www.eca.europa.eu/Lists/.../SR17_5/SR_YOUTH_GUARANTEE_SK.pdf

9. ŠOLTÉS, E. 2015. Štatistické metódy pre ekonómov. Bratislava : Wolters Kluwer, 2015. 352 s. ISBN 978-80-8168-234-6.
10. URAMOVÁ, M. 2003. Hospodárska politika. 1.vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta, 2003. 214 s. ISBN 80-8055-780-2.
11. VAGAČ, Ľ. Diskriminácia, teória, legislatíva a prax [elektronický zdroj]. Bratislava: Centrum vzdelávania MPSVR SR, 2011. 49 s. [cit. 2018-04-21]. Dostupné na: http://ineko.sk/file_download/631
12. VOJTKOVÁ, M. 2016. Demografia podnikov: teoretické aspekty a empiria. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2016. 252 s. ISBN 978-80-7560-028-8.

Zákony

1. Zákon č. 5/2004 Z. z. Zákon o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov
2. Zákon č. 245/2008 Z. z. Zákon o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov
3. Zákon č. 601/2003 Z.z. o životnom minime a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Internetové zdroje:

1. <http://www.upsvar.sk/>
2. <http://ec.europa.eu/eurostat>
3. <http://www.statistics.sk/>
4. <http://www.cvtisr.sk/>
5. <https://www.istp.sk/>
6. <http://www.oecd.org>

Zoznam príloh

Príloha č. 1: Počet uchádzačov o zamestnanie a ukazovatele nezamestnanosti v období 2008 – 2016

Príloha č. 2: Počet absolventov uchádzačov o zamestnanie podľa krajov v období 2008 – 2016

Príloha č. 3: Počet absolventov uchádzačov o zamestnanie podľa stupňov vzdelania
v období 2008 - 2016

Príloha č. 4: Počet voľných pracovných miest vhodných pre absolventov v období 2008 – 2016

Príloha č. 5: Ukazovatele absolventskej praxe v období 2008 - 2016